Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

37973

8

III, № 37973, h

8.

Knjižnica časopisa
„NAPREJ!“
VIII. zvezek

O konsumnih društvih

Njih pomen in važnost za delavsko ljudstvo

Ob desetletnici „Obč. konsumnega društva v Idriji“, vpisane zadruge z omejeno zavezo, izdala založba časopisa „Naprej!“ v Idriji
Uredil Anton Kristan. Cena 20 vinarjev
Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.

O konsumnih društvih.

Njih pomen in važnost
: za delavsko ljudstvo :

Ob desetletnici „Občnega konsumnega društva v Idriji“, vpisane zadruge z omejeno zavezo izdala založba časopisa „Naprej!“ v Idriji.

Uredil Anton Kristan.

K. K. LYCEAL. BIBLIOTHEK ZU LAIBACH

:: Cena 20 vinarjev. ::

1908

Tiskal Iv. Pr. Lampret v Kranju.

37973

UNIVERZITETNA KNJIGOTEKA * LJUBLJANA *

030002226

Vsebina:

Stran

1. Delavcem v pomislek. Piše Anton Kristan 5
2. O konsumnih društvih. Iz dr. A. Dermotovega spisa „O zadružništvu“, ki je bil priobčen v „Naših zapiskih“ l. 1903. 9
3. Zakaj naj kupujejo žene v konsumnem društvu? Spisala Adelheid Popp (Dunaj) 12
4. Kako sodijo znameniti možje o pomenu konsumnih društev? 17
5. Angleško zadružno gibanje 19
6. Konsumne zadruge na Nemškem. Spisal Herman Fleißner (Draždani)
7. Pregled zgodovinskih dogodkov, tičočih se zadružništva 23
8. 1898—1908. Deset let obstoja „Občnega konsumnega društva v Idriji“. Podava Anton Kristan, ravnatelj „Občnega konsumnega društva v Idriji“ 27
31

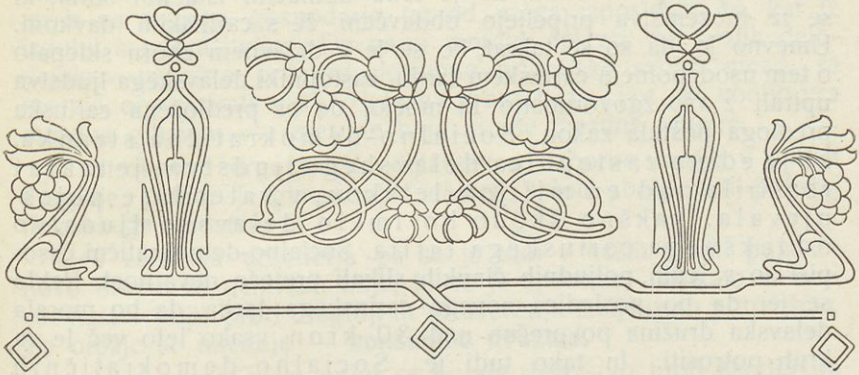

Delavstvu v pomislek.

Piše **Anton Kristan.**

Živimo v dobi, ko se neprestano draže vse življenske potrebščine. Moka je vsak dan dražja; sladkor, slanina, riž, jedilno olje prav tako . . . Delavsko ljudstvo stoka pod temi bremeni. Stokanje seveda pa ne pomaga mnogo. Poiskati je treba poti, ki vodijo do boljšega obstanka. — In delavstvo ima troje potij, po katerih mu je hoditi, da se more uspešno braniti proti neprestanemu podraževanju vseh svojih življenskih potrebščin. V prvi vrsti se mora delavec udeleževati poličnega gibanja, ki skrbi, da se ne gospodari v državi, katere državljan je, tako da bi nosilo vsa bremena države zgolj delavsko ljudstvo. Če iščemo vzroke današnje draginje, naletimo takoj na nepobitno dejstvo, da tiči glavni vzrok te draginje v carinskem tarifu, ki je bil pred par leti vsprejet v avstrijskem državnem zboru in je že od l. 1906 v veljavi. Predložili so ga agrarni kapitalisti, katerim so sedli na limanice tudi skoro vsi ostali zastopniki revnega ljudstva, n. pr. klerikalni poslanci takih kmečkih okrajev kot so kranjski, štajerski, goriški itd.

Česa potrebuje delavski človek v glavnem? Kruha in mesa. In baš žita in živine je v Avstriji najmanj. Iz tujih krajev moramo dovažati oboje, da zadostimo potrebi. Če pa je na meji na žito in živino naložen visok carinski davek, potem je posledica: da ta direktno in indirektno onemogoča pri nas ceneno prodajo kruha in mesa. Direktno: ker se zdraži inozemski pridelek najmanj za toliko, kolikor je treba na meji plačati carine, indirektno: ker vsled tega domači pridelovalci zdraže svoje pri-

delke najmanj za toliko, da je cena domačim ista kot onim, ki se iz inozemstva pripeljejo obdavčeni že s carinskim davkom. Umevno je, da so se takrat, ko se je v državnem zboru sklepalo o tem usodepolnem carinskem tarifu, zastopniki delavskega ljudstva upirali z vso zgovornostjo in močjo, da bi predložena carinska predloga postala zakon. Socialno-demokratična stranka, ki je edina zastopnica delavskega ljudstva, je takrat razširila nad en milijon letakov, v katerih je pojasnjevala, kakšno škodo bo imelo delavsko ljudstvo od takšnega carinskega tarifa. Socialno-demokratični časopisi so v lepih, poljudnih člankih slikali pretečo nevarnost. Reklo se je, da bo posledica novega carinskega tarifa, da bo morala delavska družina povprečno nad 30 kron vsako leto več le za kruh potrositi. In tako tudi je. Socialno-demokratičnih poslancev pa je bilo takrat v parlamentu žalibog premalo, da bi mogli preprečiti vsprejetje carinske predloge. Celo danes, ko imamo splošno in enako volilno pravico, naleti vsak poizkus potom parlamenta olajšati življenske pogoje na skoro nepremostne ovire, ki jih napravljajo delavstvu sovražni poslanci. Zanimivo in značilno je, da je ljudstvo, ki vendar v velikanski večini trpi pod bremeni kapitalističnega gospodarstva v državi, izvolilo zasé komaj 87 poslancev med 525! Ljudstvo še premalo razmišlja o samem sebi, preveč se peha za drugo, za fantome, ki nimajo ž njim ničesar opraviti, in zato tudi še voli za poslance ljudi, ki kandidirajo na nacionalnih, verskih ali podobnih programih proti onim, ki gredo v boj za zboljšanje delavskih razmer vobče, za zboljšanje mezdnih, življenskih pa še posebej. Današnji državni zbor na Dunaju je takšen, da vsprejme vse predloge, o katerih ve, da se ne izvršé, zavrne pa vse one, ki bi res imeli kakšen učinek. Pokazalo se je to prav fino pri glasovanju o znanih Renner-Schramlovih predlogih. Vse je glasovalo proti . . . Iz tega sledi, da ima parlament prav veliko krivde na draginji. Če bi delavsko ljudstvo izvolilo povsod v parlament ljudi, ki bi se zavezali, da bodo delovali za zboljšanje položaja delavskega ljudstva, bilo bi v marsikaterem oziru mnogo bolje. Ne bi se zvalila vsa bremena potom indirektnih davkov na trpeče delavsko ljudstvo; sredstva za državne potrebščine našla bi se drugje, tam, kjer je vsega v izobilju.

Torej: udeleževati se političnega gibanja za zboljšanje **svojega položaja** — to je že ena pot, po kateri mora hoditi delavsko ljudstvo.

Proti draginji in neprestanemu podraževanju bojuje se delavec tudi še potom svojih strokovnih organizacij. Kadar se zdraži ena ali druga potrebščina delavčeva, takoj se znatno občuti v gospodarstvu. Delavec je odkazan le na svojo mezdo. Kakor hitro se kaj podraži, takoj mora razmišljati delavec, kako bi tak izdatek nadomestil z enakim dohodkom. Kje pa iskati dohodkov? Nikjer drugje jih delavec ne more poiskati nego

ondod, kjer jih tvori — to je pri svojem delodajalcu. Obrniti se mora na svojega gospodarja ter od njega izposlovati to, kar je izgubil s podražitvijo. Da pa si morejo delavci od svojih delodajalcev uspešno priboriti potrebne priboljške svojih mezd, se morajo organizirati v strokovne organizacije, ki vodijo vsa mezdna gibanja, vse mezdne boje in vse mezdne prepire.

Strokovne organizacije delavcev so izborno orožje v dobah draginje, četudi je glavni njih namen sploh zboljševati položaj delavskega ljudstva.

V zadnjem desetletju pa se je tudi v naših krajih pojavilo novo orožje za delavske boje, ki se je specialno izkazalo za najvažnejše v boju proti draginji in zdraževanju življenskih potrebščin. To orožje se imenuje — **konsumno društvo.**

Na političnem polju se bojuje delavstvo proti škodljivim nakanam potom postavnih določb in odredb, na strokovnem pa se pogaja s kapitalisti-delodajalci za boljše delavske in mezdne pogoje. Konsumno gibanje pa gre proti velikemu in malemu oderuštvu z življenskimi potrebščinami, katero izvršujejo veliki in mali trgovci. Reče se lahko: politična organizacija brani delavca-državljana, strokovna organizacija delavca-izdelovalca, konsumna pa delavca-konsumenta.

Organizacija konsumentov je nujna potreba v današnjih časih. Med izdelovalca in pridelovalca se je vrinila že cela vrsta posredovalcev, preživnikov, veletrgovcev, agentov, špekulantov, katerih vsak stremi za tem, da bi obogatel.

Konsumna društva pa so organizacije konsumentov, katerih namen je nakupovati in prodajati svojim članom pristno blago, nepokvarjeno, zdravo blago po zmerni, kolikor le mogoče nizki ceni, in na konec leta še razdeliti čisti preostanek svojim članom po razmerju, v kakršnem so se udeleževali nakupa. Razume se samoobsebi: čim večje je kakšno konsumno društvo, tem boljše je za člane, kajti čim več blaga se skupaj kupi, tem cenejše se ga dobi. Mali kramar dražje plačuje nego veletržec. Isto je s konsumnimi društvi.

S konsumnimi društvi se tudi najuspešneje bojuje proti podraževanju. Vzemimo mal primer: Sladkor se v tovarni podraži za tričetrt krone, veletržec ga podraži za drugih tričetrt tako, da je podražen za poldrugo krono, pri malem trgovcu pa je podražen že za štiri krone. Konsumno društvo, ki kupuje naravnost v tovarni, more torej dajati skoro popolnoma po tovarniških cenah.

Pri nas po Slovenskem je še malo pravih konsumnih društev, kar jih je — razen nekaj izjem — imajo žal še vsa razne začetne bolezni. Ljudstvo samo še — iz najrazličnejših vzrokov — dovolj ne razume ciljem in namenom konsumnih društev. Trgovci pa so poleg tega še premogočen faktor kakor v javnem, tako v socialno-privatnem življenju tako, da so ovire zdravemu razvoju konsumnih društev še na videz ogromne.

Klerikalci so svoj čas po Slovenskem osnovali mnogo konsumnih društev ali pobrigali so se premalo za njih podlago, ker jih niso snovali radi bistva konsumne organizacije na sploh, ampak iz politične potrebe, ker so bili trgovci po deželi in po mestih večinoma takozvani „liberalci“. Povzročili so s svojim snovanjem glavno le, da so znatno diskreditirali konsumna društva kot taka.

Mnogo je zato še potreba dela, da se bo tudi v naših krajih med delavci vzbudil pravi smisel za konsumna društva, ker se prav tako kot drugod tudi pri nas vsakdo že poslužuje delavskega ljudstva, da ga izmozgava: država hoče davke, občine in dežele doklade, delodajalci velike dohodke, trgovci znatne dobičke na blagu. Delavec mora zato uporabljati vsa sredstva, da se brani. Tembolj kot kdaj poprej se more delavski človek držati sedaj gesla: **delavstvo sebi.** Zategadelj pa je dolžnost vsakega delavca, **da je član svoje politične in strokovne organizacije ter konsumnega društva svojega kraja.**

* * *

Delavska konsumna društva v Avstriji so združena sedaj v „Osrednji zvezi avstrijskih konsumnih društev na Dunaju“, ki jih nadzoruje, jim svetuje in sploh ureja skupne zadružne zadeve.

„Osrednja zveza avstrijskih konsumnih društev“ ima za vsako večje okrožje svoje distriktne zveze, ki imajo zopet ožje delokroge. Slovenska konsumna društva kar jih je članov pri „Osrednji zvezi“ spadajo za sedaj pod distriktno zvezo alpskih dežel, ki ima sedež v Gradcu. — Iz „Osrednje zveze avstrijskih konsumnih društev“ je vsklila „Velenakupna družba avstrijskih konsumnih društev“, ki ima sedež tudi na Dunaju in ki nakupuje vse potrebno v velikem in potem razpošilja posameznim konsumnim društvom in tvori s tem za konsumna društva njih velekonsumno društvo.

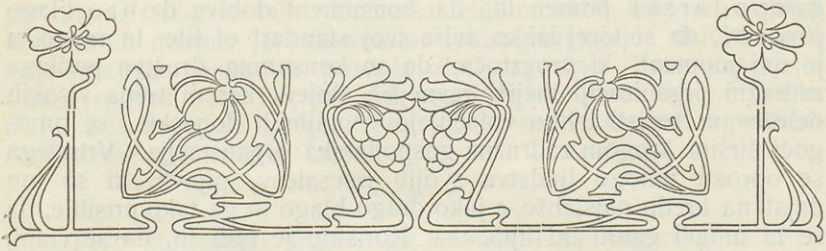

O konsumnih društvih.

Iz **dr. A. Dermotovega** spisa „O zadružništvu“,

ki je bil priobčen v „Naših zapiskih“ leta 1903.

onsumna društva so med vsemi zadružnimi oblikami dosegla največjo popularnost, kajti ta društva je najlažje ustanavljati in njih korist je vobče priznana od udeležencev pa tudi od vseh trezno mislečih ljudi.

Konsumno društvo nakupuje svojim članom blago na debelo in jim prodaja na drobno; tako omogoča iste prednosti posameznikom, ki jih imajo bogati kapitalisti od tega, da morejo kupovati direktno od producenta, da se jim ni treba posluževati posredovalnih trgovcev. Sploh konsumna društva ne zahtevajo od svojih članov nobenih začasnih žrtev v prid bodočnosti.

Razločujemo dvoje vrst: prava in uradniška konsumna društva. O poslednjih ne govorim, ker se omejujejo le na en stan in se ravnajo po drugih kupčijskih principih nego ona. Uradniška konsumna društva nimajo čisto zadružnega značaja, pogosto niti pravne oblike zadruge. — Najvišje načelo konsumnih društev je; velik promet, majhen dobiček, prodaja za kar mogoče nizke cene.

Znano je iz pravil posameznih društev, kako si pridobivajo kapital za obrat v deželi, kako delajo z dividendo, dobičkom i. t. d. O tem torej ni da bi govoril.

Naglašati je treba veliki gospodarski in vzgojevalni pomen konsumnih društev. Jasno je vsakemu, kaj pomenja za gospodarstvo posameznika, če si je tako uredi, da more plačevati vse izdatke sproti; tak posameznik varčuje, štedi in gospodari ter koncem leta dobi pregled, koliko pravzaprav konsumira tekom take periode in si lažje in bolje uredi konsumcijo. — Potem je

gospodarski pomen ta, da konsument dobiva dobro blago poceni, da si torej lahko zviša svoj standart of life. In ravno tu je oni moment, ki provzroča, da so konsumna društva podlaga zadružni organizaciji nižjih, revnejših slojev, ker ni treba visokih deležev in se isti lahko vplačujejo v majhnih doneskih, se omogoči širšim krogom zadružna gospodarska organizacija. Vrhutega se oprosti mnogo ljudstva svojih izsesalcev, pijavk, ki so mu dajali na kredit najslabše, a jako drago blago in ga tako prisilile, da se ni mogel ganiti od njih. — Koristno je tudi to, da se člani, ki vodijo društvo, navadijo trgovske ali prodajalniške prakse, česar bi drugače ne mogli doseči. Člani imajo na razpolago vse knjige društva ter jih lahko pregledajo, česar jim ne bi dovolil posamezen trgovec.

Seveda velja tudi za konsumna društva kakor sploh za pridobninske in gospodarske zadruge, da se krijejo z dobro zadružno zastavo mnogi manj vredni elementi. Prav ni, n. pr. da točijo konsumna društva tudi žganje.

Često se hoče, če eno društvo likvidira, diskreditirati celo organizacijo, celo zadružniško idejo; to počenjanje imenujem hudobno ali pa neumno. Na Slovenskem ne pogrešamo obojega. — Potem čujemo, da so se konsumna društva že davno izneverila svojemu principu, da bi pomagala posebno revnim stanovom. A če vzamemo v roko statistiko, vidimo, da pride na 60% vseh članov na rokodelce in tovarniške delavce. — Drugod se jim očita baš zaraditega, da so orožje socialne demokracije. Tudi ta trditev je prenapeta. — Lassalle je zametaval konsumna društva, češ, da znižujejo nivô delavskega stanu. Tudi socialno-demokratična stranka je nekaj časa očitno kazala antipatijo napram njim. Dandanes, ko ne priznavamo več železnega zakona mezde niti zakona o mezdnem fondu, mišli tudi deloma socialna demokracija drugače. Videli smo to tudi na Slovenskem v bojih zoper konsumna društva, kako se je izražal „Rdeči Prapor“ zoper bedarije nasprotnikov konsumnih društev. Pa tudi načelnik socialnih demokratov je v nemškem državnem zboru dne 26. novembra 1896 energično branil konsumna društva in izrecno izjavil, da med socialnimi demokrati ni principielnega nasprotnika konsumnih društev, a da so le različnih misli v stranki o primeroma malih koristih teh društev, če se izplača, da bi se žrtvovali zanje. Zanimiva je tudi resolucija brnskega shoda avstrijske socialne demokracije, zlasti če se upošteva, kako je svoje dni K. Kautsky pisal in govoril o njih. Često se sliši, da konsumna društva ne pomagajo zatiranim slojem nič, ali pa minimalno, da se jih torej ne izplača snovati. Tu bi vprašal, koliko pa pomaga takozvana posredovalna trgovina nižjim slojem? Ali se sploh da primerjati dobiček, ki ga ima konsument od taiste z dobičkom, ki ga daje konsumno društvo? Odgovoriti bo znal vsak prav, kdor je kdaj videl dobro poslujoče konsumno društvo. Poleg tega pa ni namen konsumnega društva, da bi pomagalo vsemu človeštvu ali tudi le enemu celemu stanu. Kje

pa imamo kakšen tak „Universal Heilmittel“? Glavna zasluga konsumnih društev je, da kolikor toliko omejujejo, deloma tudi odstranjujejo takozvano posredovalno trgovino. Niso naperjena zoper trgovski stan kot tak niti zoper trgovino kot tako. Kdor to dvoje trdi, kaže, da govori le to, kar so mu našepetali egoistični nasprotniki zadružniške ideje.

* * *

Prvo konsumno društvo so ustanovili na Angleškem.

Hargravesov kolovrat in James Watov parni stroj sta namreč koncem osemnajstega stoletja provzročila preobrat v veliki industriji na Angleškem — pravzaprav sta jo šele vstvarila.

To dvoje je dalo povod, da je Anglija imela za veleindustrijo monopol do sedemdesetih in osemdesetih let, ko ga ji je začela podirati nemška in severoameriška konkurenca.

Veleindustrija je rodila pravi delavski razred, ki po besedah narodnega gospodarja Roscherja ni imel posestva, ni doma, ni nade. Zato je bila, kakor mi pritrdi vsak, kdor se je le nekoliko pečal z delavskim vprašanjem sploh, glavna stvar, kako si naj ti delavci zagotove dober in cen konsum. Razmere so bile take, da ga niso mogli dobiti drugače, nego z združitvijo. Osnovali so prvo „konsumno zadrugo pravičnih pionirjev ročdelskih“ leta 1843. Njen program je bil podoben manifestu in se je glasil sledeče:

„Namen in smoter naše zadruge je, delovati za blagor iu zboljšanje socialnega in gospodarskega položaja članov, zato plača vsak po 1 libro za delež, da dosežemo to-le:

1. Napravimo si prodajalno živil, obleke in drugih potrebščin za življenje članov.

2. Kupimo in sezidamo več hiš za stanovanje tistih članov, ki bi se radi vzajemno podpirali, zboljšajoč si gospodarski in socialni položaj.

3. Delamo na to, kako bi mogli v tvornicah proizvajati razne predmete, da bi člani, ki so brez dela ali zaradi večkratnega znižanja mezde v potrebi, imeli opravka in zaslužka.

Da bo zadruga nadalje lahko skrbela za položaj svojih članov, naj si nakupi ali najame polagoma več zemljišč, da jih bodo obdelovali člani, ki so brez službe, ali imajo slabo mezdo.

Ko izvršimo to, naj začne zadruga urejevati produkcijske, trgovske, vzgojevalne in režijske razmere.

Da se bo pospeševala treznost, naj se v kakem društvenem poslopju ustanovi kar najpreje ‚hotel treznosti‘.“

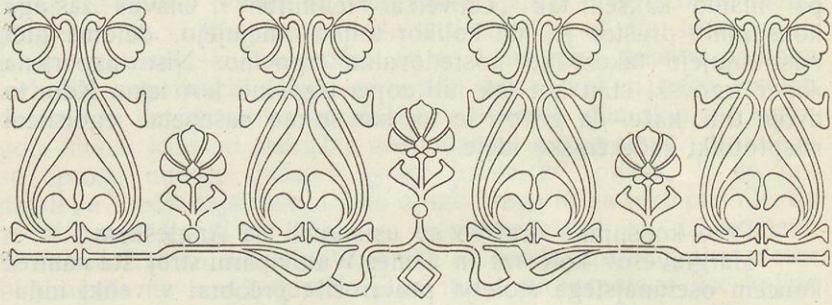

Zakaj naj kupujejo žene v konsumnem društvu?

Spisala **Adelheid Popp** (Dunaj).

Med ženami je bilo veliko razburjenje. Že nekaj let sem so poskočili trgovci s cenami pri vseh živilih, toda naredili so vedno tako, da večina žen tega ni takoj čutila. Trgovci so izrabljali nepraktični način, po katerem ravno kupujejo neimovite žene. Žena gre večinoma dopoldan na trg in kupi tukaj nekaj dekagramov mesa in sočivja. Ko pridejo potem otroci iz šole, mora eden teči po zabele, za nekaj časa gre drugi po moko, tretji po jesih ali dišave. Vse za jako majhne svote. Koliko velja kilogram, tega ne vprašajo. Revne žene, ki kupujejo pri branjevcu, zahtevajo skoro vse po vinarjih. Pri tem načinu kupovanja ne more biti nobene kontrole; kolikor branjevec natehta, je prav. Če postane potem množina, ki je dobimo za gotovo svoto, vedno manjša in nevidnejša, zapazijo to žene, se pritožujejo tudi in potem izvedo, da se je ta ali ona reč podražila. Tako je postalo vedno slabše in pri vseh družinah začenjajo žene tožiti, da se ničesar več ne dobi za denar. Nekega dne se je v kraju, o katerem govorimo, odprla nova prodajalna in z velikimi črkami je bilo napisano na lični deski: „Filialka delavskega konsumnega društva v . . .“ Trgovina je gotovo veliko lepša kot drugih prodajalcev, čisto in okusno leži blago, tako razdeljeno, da nima surovo maslo okusa slanikov in kava vonjave petroleja. Prodajalna ograja, tehrnica, police in uteži vse je jako čisto. Prodajalno osobje je tudi čedno in lično oblečeno.

Pri branjevcu za oglom je živahno življenje. Žene so govorile o otvoritvi nove trgovine in niso bile čisto nič navdušene vsled te novosti. Viharno so odobravale, ko jim je branjevec razburjeno razlagal, da je konsumno društvo social-demokratično podjetje, ki ima samo ta namen, da napolni voditeljem žep, in da bi morala vlada pravzaprav prepovedati taka podjetja. Žene niso šle v novo lepo prodajalno, ampak so samo radovedno gledale, kdo in koliko jih pravzaprav tam kupuje. Same pa so ostale zveste svojemu branjevcu; žrtvovale pa so parkrat na dan svoj čas, da so zopet po kaj prišle, jezile so se, če je prišla v trgovino zdravnikova žena in se ji je takoj postreglo z mnogimi pokloni in s „poljubljam roko, milostljiva gospa", dočim so one, ki so prišle prej, morale čakati. Da, tudi kadar je prišla kuharica hišnega gospodarja v trgovino, so mogle žene opaziti marsikaj. Ona si je izbrala najlepše reči, vzela vse v roko in si izvolila, kar je bilo brez pogreška. Delavske žene pa so dobile, kar so drugi že poprej otipali in kar često tudi že ni bilo dobro ohranjeno. Branjevec se je veselil, da mu ni delalo konsumno društvo nobene znatne škode.

Nekega dne pa so bili nalepljeni lepaki na vseh voglih in raznašali so se listki od hiše do hiše, od stanovanja do stanovanja, ki so vabili žene k zborovanju, kjer se bo govorilo o podraževanju živil in o pomenu konsumnih društvih. To je bilo razburjenja in govorjenja! Druga je vpraševala drugo, če pojde na zborovanje, govorilo se je semintja in ko je prišel dan zborovanja, so hitele skoro vse žene v dvorano. Ko so slišale potem govoriti, je postajala njih pozornost vedno večja in večja, zanimanje je rastlo, njih lica so začela žareti, oči se svetiti. Kako nove besede so to bile, ki so jim prihajale na uho, doslej še niso slišale kaj takega!

Govornica je razpravljala o draginji, pripovedovala je o škodljivem počenjanju žitnih špekulantov, živinskih trgovcev, mesarjev in velikih premogarjev. Ne zato, ker je ljubi Bog dal tako malo žita, sta moka in kruh draga; draginja izhaja odtod, ker je vse, polje, travniki, gozdovi, zasebna lastnina posameznih ljudi. Tisti, ki imajo največ zemlje, hočejo vedno več zaslužiti od izdelkov, ki rastejo na tej zemlji. Zvišujejo žitne cene, prekupovalci delajo ravno tako, in ko pride končno žito v podobi moke in kruha med prebivalstvo, je postalo že neizrečeno drago. Tako delajo tudi živinorejci in živinski trgovci, tako je tudi s preskrbljevanjem drugih živil.

Tovarnarji sladkorja zdražujejo sladkor, ker med seboj določijo cene in s kaznijo grozijo tistemu, ki bi se drznil prodajati cenejše. Vlada po svoje prispeva k podraženju, ker ravnotista živila, ki so tudi delavcu najbolj potrebna, visoko obdačuje in zahteva od njih neznanske carine.

Govornica je znala pridobiti záse poslušajoče žene. Z napeto pozornostjo so sledile vsakemu stavku. Ko jim je razložila, da branjarija z živili naravno zopet provzroča podraženje, so bile že toliko pametne, da so to umevale. Kako bi neki moglo drugače biti, če je skoro v vsaki hiši, kjer prebiva delavsko ljudstvo, mala prodajalna, v eni branjevec, v drugi mokar, v tretji premogar, potem zopet branjevec ali prodajalec mila. Za vse te prodajalne je treba plačati najemnino, dohodki vsakega posameznega podjetja morajo preživljati rodbino. Ti mali trgovci nimajo nobenega velikega kapitala, ne morejo kupovati dobrega in cenenega blaga v velikem; ker pa imajo vendar svoje stroške in morajo tudi kaj zaslužiti, si morejo nabavljati le manjvredno blago in ga prodajati svojim odjemalcem za višje cene. Tako kupuje delavska žena pri branjevcu slabo in drago.

Žene, ki so slišale ta razmotrivanja, so pritrjevale, druga k drugi, se obračale in si šepetale: tako je. Bilo je tako, samo nobena od žen še ni razmišljala o tem, ni jim prišlo na misel, da bi moglo biti drugače. Napeto so poslušale, kar jim je govornica dalje pripovedovala. Kot čudež se jim je dozdevalo to, kar so slišale o samopomoči. Govornica je razlagala, da ne more delavstvo pričakovati od nikogar zavetja in pomoči. Imamo pa sredstva, kako se moremo ubraniti najhujšega odiranja pri živilih. Pripovedovala jim je, kako so delali delavci v drugih deželah, kako so se žene na Angleškem in Škotskem, v Belgiji in Švici osvobodile kupovanja v malih trgovinah, da ima zadružna organizacija v onih deželah med ženami veliko navdušenih pristašinj, ki vsak vinar, ki ga izdajo, neso le v prodajalno delavskega konsumnega društva. Sedaj so žene posebno pazile, sedaj bodo slišale nekaj o konsumnem društvu, radovednost jih je čisto prevrela.

In govornica jim je pripovedovala mnogo o namenu konsumnih društev. Konsumno društvo naj reši delavske žene od branjarskih, često umazanih prodajaln. Delavske žene naj se vzgoje tako, da ne bodo zadovoljne z najslabšim in najmanj vrednim, za svoj denar naj zahtevajo dobro in čisto blago.

Konsumno društvo ima lep prodajalniški lokal, blaga ne dobiva od prekupovalcev, ampak naravnost iz velikih tovaren. Velika nakupna družba kupuje za vsa konsumna društva, in ker kupuje za več tisoč članov, si lahko izbere največje, najbolj zmožne in najbolj dostojne firme. S tem si prihranijo konsumna društva provizije, ki jih tako često plačujejo mali trgovci agentom. Velika nakupna družba more vsled svoje velike potrebe cenejše kupovati in konsumna društva ne plačujeje agentom honorarja.

Pa tudi dobro blago se lahko kupi. To je za delavsko ženo nekaj zelo važnega. Ona mora svojim otrokom dati navadno isto jed, ki jo imajo tudi odrasli. Kako često so si že otroci in

tudi odrasli pokvarili želodec s klobaso, ki so jo kupili pri branjevcu, kako često se jim je studilo sirovo maslo, ki je dišalo po petroleju.

Delavsko konsumno društvo ima dolžnost, da pokvarjenega blaga ne prodaja. Vsak član, torej tudi vsaka žena, ki kupuje v konsumnem društvu, ima pravico, da se pritoži, ako misli, da se ji ni dobro postreglo. Prodajalec v konsumnem društvu ni gospodar, ampak nastavljenec zadruge. On ima sam od tega korist, ako dobro postreže vsem članom, ne daje slabega blaga in pičle mere, ker je prvič sam zadrugar, torej soudeleženec in ker nima nobene koristi od tega, ako si nakoplje nevoljo članov. Na vsak način se torej bolje kupuje v konsumnem društvu. Čim večja so konsumna društva, tembolj in bolj je mogoče sklepati pogodbe z založniki, ki zabranjujejo zvišanje cen.

Torej je delavsko konsumno društvo najvažnejše orožje proti oderuštvu z živili, in vsaka delavska žena, ki ne uporablja tega orožja, dela veliko krivico sama sebi in svoji rodbini. Govornica je razpravljala dalje o čistem dobičku, ki se doseže v konsumnem društvu. Ta profit se ne uporablja za to, da nagromadi posameznim ljudem kapital, s katerim obogate, ampak vse, kar se doseže v konsumnem društvu čistega dobička, je last članov. Ti odločajo, kaj naj se ž njim zgodi. Ako hočejo, se ustanovi sklad za slučaj potrebe, iz katerega zajemajo za časa brezposelnosti ali pri težki bolezni, ali pa se na koncu leta razdeli čisti dobiček, da morejo s tem, brez truda pridobljenim denarjem zadostiti kakšni želji, ki bi si je drugače ne mogli izpolniti. Dividenda je čisti dobiček, ki ga pri posamezni trgovini dobe trgovci, pri konsumnem društvu pa člani.

V konsumnem društvu pa more tudi delavska žena sama uporabiti svoje izkušnje na gospodarskem polju. Ako žene ne kupujejo samo v konsumnem društvu marveč se tudi zanimajo za upravo društva, ako obiskujejo občne zbore, kjer se podajajo računska poročila, potem se jim tudi posreči, da same vplivajo na društveno upravo. Žene morejo biti voljene v načelstvo in v nadzorništvo; tam morejo potem uporabljati svoje izkušnje, ki so si jih pridobile pri svojem gospodinjstvu, na korist celote, Samozavest žen se bo dvigala, dvignile se bodo iz malenkostnega obzorja, ki je dandanes ženam še lasten, razvile se bodo v ljudi, ki znajo braniti ne le svojo lastno korist, marveč znajo služiti splošnosti. Ali boste še omahovale, ve težko obremenjene in zatirane delavske žene, kaj naj storite? Ali boste še odlašale, nastopiti edino pot, ki vas reši oderuštva in izkoriščanja? Ako razumete to, kar vam koristi, ako izprevidite, kaj je za vašo rodbino potrebno, potem pojdite hitro in postanite članice konsumnega društva in obljubite: Nobenega vinarja več branjevcu, vse konsumnemu društvu!

Govornica je končala. K besedi se ni oglasila nobena žena, toda domov grede so se globoko razvnete razgovarjale o tem,

kar so slišale. Konsumno društvo pa je dobilo veliko dela: oglašali so se vedno novi člani za vsprejem, vedno številnejše so prihajale žene; sprva le za male zneske, ker so bile vse branjevcu dolžne in so se morale najpoprej tega oprostiti. Ker so pa to resno hotele, so tudi dosegle. Čim bolj so se ogibale žene branjarije, tembolj čista je postajala, poprej zelo zaprašena izložba je postajala hipoma snažna in pokazale so se tablice, ki so z velikimi črkami naznanjale, da je kakšno blago postalo „cenejše nego povsod drugod“.

Sedaj pa je bilo vse prizadevanje zastonj. Delavske žene so postale pametne in so se zvesto in trdno držale konsumnega društva. Tudi niso več tako nepraktično kupovale kakor poprej. Kar so mogle kupiti za zalogo, so kupile za ves teden naenkrat in če so kupovale za dnevne potrebščine, so si vedno poprej premislile, česa potrebujejo za ves dan. Opazile so tudi tu dober učinek in so se vedno iznova veselile, da so bile takrat dovolj radovedne in so šle k zborovanju.

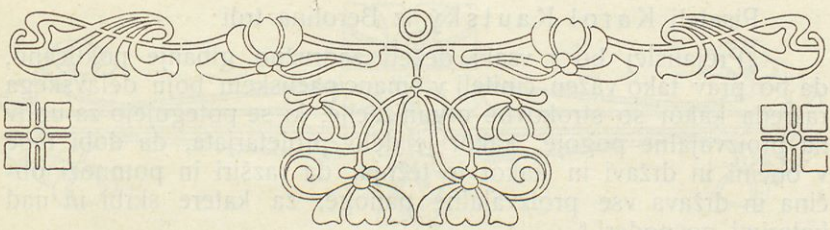

Kako sodijo znameniti možje o pomenu konsumnih društev?

Profesor dr. Lujo Brentano iz Monakovega piše: „V konsumnih društvih je odstranjen dobiček, kateri označujejo cerkveni očetje za „sramoten“. Trgovec je postal v njih iz prodajalca, ki kupuje in prodaja na svoj lastni račun in nevarnost, uradnik, ki dobiva svojemu delu primerno in svojim potrebam odgovarjajočo mezdo. V konsumnih društvih uslužbeni delavci prejemajo v njih take mezde, da ne živé le, da bi delali, ampak da živé tudi lahko tako, da morejo doseči cilje, kakršne so slikali cerkveni očetje. Vse ono, za kolikor presega pri prodaji nakupno ceno ali proizvajalne stroške, se povrne kupovalcem. — Jasno je, da je v konsumnem društvu uresničen starokrščanski ideal. Naši politiki srednjega stanu govore dandanes tako pogosto o tem, da bi bilo potreba današnje gospodarsko življenje preplesti s krščanskimi nazori in mišljenjem. Mogoče da bodo manj sovražni konsumnim društvom, če bodo spoznali, da takrat, kadar pobijajo potrebo, pomen in važnost konsumnih društev, pobijajo prav tisto, kar odgovarja starokrščanskim naukom.“

Profesor dr. Staudinger iz Darmstadta pravi:

„Vse zadruge so danes članice današnjega gospodarskega reda in ne morejo se po svoji volji te skupnosti oteti. Ali prav tako imajo vse zadruge po svoji naravi tendenco, da izpremene sedanji družabni red, kajti postavljajo, nekatere v ožjem, nekatere v širšem obsegu, na mesto dosedanjega prostega igranja gospodarskih osebnih moči socialistični princip skupnega dela, zadrugarstvo.“

Pisatelj Karol Kautský iz Berolina trdi:

„Prejalislej bo v vsaki deželi zadružno gibanje poklicano, da bo prav tako važen činitelj v emancipacijskem boju delavskega razreda kakor so strokovne organizacije, ki se potegujejo za upliv na proizvajalne pogoje, kakor je delo proletarjata, da dobi moč v občini in državi in kakor je težnja, da razširi in pomnoži občina in država vse proizvajalne panoge, za katere skrbi in nad katerimi gospodari.“

Profesor dr. Herkner iz Curiha piše:

„Ne bi se poznalo pravega pomena konsumnih društev, če bi se jih smatralo zgolj za naprave, s katerimi se pride do cenejših živil. Konsumno društvo da več. Konsumno društvo vzgaja delavce za gospodarsko življenje, ker zahteva pri kupovanju sproti plačevanje v gotovini. Konsumno društvo osvobojuje delavce iz odvisnosti, v katerih se nahajajo, ko pri kramarju kupujejo na up. Konsumno društvo napravlja delavce zmožne za samoupravo in proža mnogo sredstev, s katerimi se lahko vpliva na ureditev delavskega razmerja. Konsumna društva predstavljajo popolnejšo organizacijo razdelitvene trgovine in se morajo ceniti kot gospodarsk in socialen napredek.“

Anseele, znameniti belgijski socialist, kliče:

„Zakaj smo zadružniki? Ali le zato, ker verujemo, da daje zadruga delavcem živila in blago po najnižji ceni? Ali le zato, ker hočemo kapitalizmu postaviti nasproti organizacijo, ki bode zmožna, protiviti se mu ter čeliti kakor politični tako gospodarski reakciji? Dà, tudi radi teh dveh vzrokov smo zadružniki. Predvsem pa zato, ker smo socialni demokratje in ker hočemo pomnožiti in povečati moč in velikost svoje stranke.“

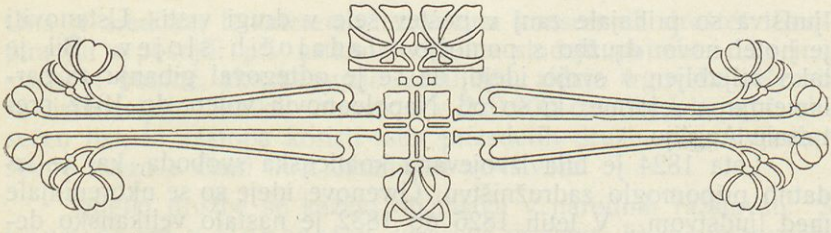

Angleško zadružno gibanje.

Angleški župnik dr. Nataniel Forster je napisal leta 1767 brošuro z naslovom: „Raziskavanje vzrokov sedanjim visokim cenam“. V tej knjižici pravi, da so si mlinarji v malo letih nagrmadili velikanska imetja, ravno tako bogaté peki na škodo skupnosti, kajti zakon proti ponarejanju živil nima zaželjenega uspeha.

V tem času so tudi nastala prva zadružna podjetja.

Ljudski mlin v Hullu, ustanovljen od delavcev, je bil trn v peti mlinarjem, zato so ga tožili l. 1811 kot splošno škodljivo zlo; toda porotniki so bili mnenja, da je revščina še hujše zlo in da je ljudski mlin naprava, ki more manjšati bedo.

Ljudskemu mlinu v Hullu so sledila podobna zadružna podjetja drugod, mlini in pekarne.

Neumoren zagovornik in pospeševatelj zadružništva je bil Robert Owen (1771—1858), ki je uvidel, kako uničuje kapitalizem delavske sloje. Že leta 1802 je vsprejel angleški parlament zakon o varstvu otrok, ki so jih dobivali fabrikantje iz ubožnic.

Owen je apeliral na človekoljubnost vlade in podjetnikov; toda kakšen duh je vladal takrat, razvidimo iz besed Gentza, ki je bil desna roka Metternicha, zloglasnega absolutista avstrijskega: „Mi niti ne želimo, da bi postali ljudje imoviti in neodvisni. Kako bi jih sicer mogli vladati?“

Owen je izprevidel, da se s človekoljubjem ne da nič opraviti: oprijel se je zadružne misli. Uprl se je kapitalističnemu načelu, „da naj vsak človek sam nosi posledice svojih lastnih dejanj“. Zahteval je, da je dolžnost delodajalcev in vlade: ustvarjati značaj svojih podložnikov s tem, da jim omogočajo zdrave, nravne in prijetne razmere.

Napačen pa je bil način, s katerim je hotel uresničiti zadružno misel. Menil je, da so posamezni posestniki ali delodajalci poklicani, da ustanove uspešna zadružna podjetja: širše mase

ljudstva so prihajale zanj v poštev šele v drugi vrsti. Ustanoviti je hotel novo družbo s pomočjo vladajočih slojev. Bil je tako zaljubljen v svojo idejo, da se je odtegoval gibanju za parlamentarne reforme, ki so od Napoleonovih vojen do 1832 pretresale Anglijo.

Leta 1824 je bila izvojevana koalicijska svoboda, kar je izdatno pripomoglo zadružništvu. Owenove ideje so se ukoreninjale med ljudstvom. V letih 1826 do 1832 je nastalo velikansko delavsko gibanje za konsumna društva. Owen sam je bil izprva proti konsumnim društvom, češ, da samo kupovanje in prodajanje ni program njegovega zadružnega sistema. Pozneje je izpremenil svoje mnenje.

* * *

Anglija je sedaj, kakor kažejo vsa znamenja, tista dežela, ki je prevzela vodstvo v Evropi, kar se tiče konsumnih zadrug. Obe veliki nakupni družbi na Angleškem in Škotskem sta velikanski podjetji s prometom 18,397,559 pfundov šterlingov (en· pfund šterlingov = 20 šilingov = 24 kron), odnosno 6,059.119 pfundov šterlingov letno (podatki od leta 1902). Čisti dobiček v angleški družbi je znašal 336.369 pfundov. V zvezi je bila s 1106 konsumnimi društvi, imajočimi 1,392.399 članov, ki so imeli v njej naloženega kapitala 1,006.895 pfundov. Posojilni in hranilni kapital družbe je znašal 1,701.933 pfundov, rezervni fond 342.152 pfundov, zavarovalni fond 446.757 pfundov. Glavno opravilo družbe je v tem, da dobiva blago v velikih množinah in ž njim preskrbuje posamezna konsumna društva, proizvaja pa tudi vedno bolj svoje lastno blago. Leta 1902 je znašala vrednost produciranega blaga 2,943.203 pfunde. Leta 1906 je dosegel celoten promet angleške družbe 562,750.875 frankov (frank = 1 krono) nasproti 519,636.725 frankov v prejšnjem letu. Promet se je torej zvišal za 43,114.150 frankov ali 8·03 %. Vrednost produkcije v lastnih podjetjih je znašala 112,780.350 frankov, v primeri z letom 1905 za 24,192.825 frankov ali 24 % več. Prebitek leta 1906 je znašal 10,267.000 frankov. Škotska velika nakupna družba je nakupila za 178,504.500 frankov blaga. V primeri z letom 1905 za 5,011.110 frankov ali 2·08 % več. Vrednost v lastnih podjetjih izdelanega blaga je znašala 48,908.575 frankov.

Produktivne zadruge, oziroma podjetja velike nakupne družbe, so ustanovljene na Angleškem in v tujini. Družba ima tovarno za olje in loj v Sydneyu v Avstraliji, tovarno za slanino na Danskem, čajne trgovine in čajne nasade v Indiji, mlekarne na Irskem. Na Angleškem ima velike tovarne za izdelovanje obleke in perila v Manchestru in Londonu, drogerije in tiskarne v Newcastlu, tapetarske trgovine v Londonu, pristave za sadje v Rodnu, da imajo materijal za priljubljene sadne izdelke, ki jih seveda tudi izdelujejo v lastnem podjetju. Družba ima vedno uslužbenih nekoliko arhitektov in zidarjev, ki delajo skladišča, jih razširjajo in urejajo.

Ona je središče, h kateremu teži večina konsumnih društev. Podpira jih s posojili pri ustanovitvi ali v slučaju potrebe, daje jim svete in pomoč, ako kupujejo zemljišča, zidajo trgovske hiše ali se ustanavljajo filialke. Mesečno v 220.000 izvodih izhajajoč obsežen list, ki zastopa koristi vseh prizadetih družb, posreduje duševno zvezo s člani in z osrednjim vodstvom.

Izdelki družbe se kažejo občinstvu v narodnih razstavah. S kongresom v Doncastru združena razstava, ki je bila v veliki dvorani jako okusno aranžirana, je dokazala, da zadružni producentje na Angleškem in Škotskem izdelujejo vse, česar potrebujemo za življensko hrano in potrebščine. Izredno preprosto in uspešno sredstvo uporablja velika nakupna družba, da podpira v slučaju potrebe, pri stavkah, pri velikih nesrečah v rudnikih, uboge delavske žene in otroke. Ona daje konsumnim društvom, ki so v bližini kraja, kjer se je zgodila kaka nesreča, kupone po en šiling vrednosti. Kupone razdele potem konsumna društva po svoji previdnosti med najrevnejše in najpotrebnejše svoje odjemalce, ki te kupone pri nakupovanju živil konsumnemu društvu zopet vračajo, a velika nakupna družba končno izplača zneske konsumnim društvom. Družba si je poleg tega ustanovila na svoji pristavi veliko letovišče, kjer najdejo na prošnjo za tri tedne okrepčila za malo ceno 12 $^1/_2$ šilinga na teden člani konsumnih društev, možje ali žene.

Vsporedno s tem velikanskim cvetočim podjetjem konsumnih društev naj še omenjamo nekega drugega podjetja, ki so ga pred kratkim ustanovile nekatere žene z nekoliko pfundi šterlingov na najmanjši podlagi in ki mu je namen, da zanese zadružno gibanje v najrevnejše ljudske sloje, kupujoče svoje dnevne potrebščine z najmanjšimi svotami. Ustanovilo se je v nekem mestu v okraju Yorkshire konsumno društvo, mesnica, oddelek za pripravljena jedila, dvorana za družabne sestanke, pralnica in stanovanje za dvoje voditeljic. To podjetje, ki se je začelo z ne veliko nadejo, kot socialna dolžnost nasproti najnižjim ljudskim slojem, še ne zrelimi za zadružno gibanje, se je vendar izkazalo kot jako uspešno. Že po preteku pol leta so bili pokriti vsi stroški. Med otroke iz najrevnejših rodbin se je razdelilo 700 hranilnih knjižic, ki naj vzgajajo mladino k varčevanju. Pripravljena jedila so dobrota za one gospodinje, ki delajo v tovarnah. Voditeljici delujeta kot agitatorici. Obiskujeta rodbine svojega okrožja, razlagata koristi zadružnega dela in nabirata člane. V veliki dvorani se prirejajo družabne zabave, tu se razgovarja, šiva in poje.

Na kongresu v Doncastru je krepko nastopilo stremljenje, da je treba vzgojno vplivati na ljudstvo in mu dopovedati, da se gre tu za eno izmed najvažnejših življenskih vprašanj, kajti od njegovega uspešnega razvoja je odvisno blagostanje, nravna in umska povzdiga nižjih slojev in s tem civilizacija vsega naroda. To nalogo se je poverilo posebnemu odboru za vzgojo, ki naj

skrbi za to s predavanji, s skioptičnimi slikami, predstavljajočimi zadružno življenje i. t. d. Angleško zadružno gibanje teži sedaj za tem, da uvaja v službo naroda vse produktivne moči.

Sprejeli sta se z glasnim odobravanjem dve resoluciji, izmed katerih zahteva prva, da se postavi poljedelstvo, zlasti na Irskem, na zadružno podlago; druga pa izreka željo, da se pridobi v last kamnolome škriljevca v Wales in se tako more dati dela delavcem, ki so postali pri neki stavki brez kruha. Tri druge resolucije, izmed katerih se ena krepko izreka za svobodno trgovino Velike Britanije, druga obsoja sedanji načrt šolskega zakona kot nazadnjaško, klerikalno naredbo, a tretja zahteva mednarodna mirovna sodišča — te tri resolucije dokazujejo, kakšen duh je vladal na tem zborovanju. Ti ljudje vedo jako dobro, da so prosta trgovina, svoboda misli in mirna zunanja politika neobhodno potrebna podlaga za uspešen razvoj njih prizadevanj. Da imajo njih načela socialno odrešujočo moč, to verujejo kakor v evangelij. Bilo je videti nekaj pretresljivega, kako so stotine mož in ženâ, ki zastopajo zopet tisoče članov svojih društev, z navdušenjem ploskali ideji, da pomenja rešitev njih nalog socialno in gospodarsko osvobojo delavnih slojev in da je zadružništvo poklicano, da reši v prihodnjosti razdor med kapitalom in delom.

Anglija izvršuje tu povsem tiho veliko kulturno delo. Brez strankarsko-politične agitacije in brez parlamentarnih bojev sili smotreno razvoj svojih gospodarskih razmer na pot, ki mora voditi do večje pravičnosti v razdelitvi zemeljskih dobrot. *K.*

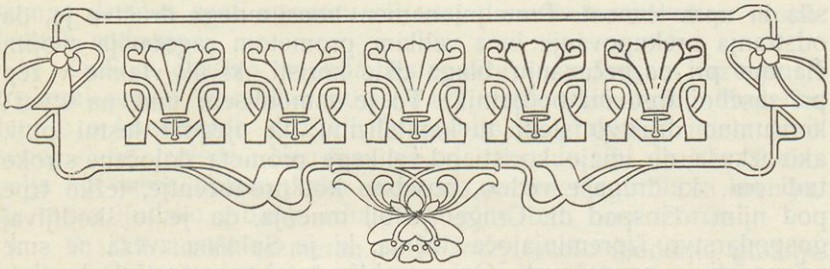

Konsumne zadruge na Nemškem.

Spisal **Herman Fleißner** (Draždani).

Konsumna društva obstojajo na Nemškem že jako dolgo, smoterno in sistematično gibanje v tem smislu pa obstoja pravzaprav šele od začetka 90 let prejšnjega stoletja. Kot „oče“ nemškega zadružništva velja pred nekaj leti umrli svobodomiselni politik Schulze-Delitzsch. Mož ima v resnici tako velike zasluge za razširjenje in pospeševanje zadružništva sploh, da pač zasluži to ime. Glavno pa je imel vendar namen, pomagati z zadružništvom malomeščanskim krogom (rokodelcem, trgovcem, kmetom i. t. d.). Zato ni pospeševal ustanavljanja in razširjanja konsumnih društev, ki so zlasti važna za najrevnejši in največji del prebivalstva, za delavce, čeprav je faktično njih korist seveda ravno tako poudarjal. Praktično je bil vendar „očim“ konsumnim društvom in je pri tem ostalo v meščanski zadružni organizaciji.

Do leta 1902 so bila organizirana nemška konsumna društva v „Splošni zvezi nemških pridobitnih in gospodarskih zadrug“, ki jo vodi svobodomislec dr. Crüger. V tej zvezi prevladujejo po številu in pomenu kreditna društva, malomeščanske zadruge, ki so gledale po strani naraščanje konsumnih društev in se začele bati za svojo gospodujočo pozicijo. Že na prejšnjih zadružnih zborovanjih so se pokazala ostra nasprotja, ki so bila tudi načelnega značaja; leta 1902 pa je prišlo v Kreuznachu do velikega poloma in nasilstva. Tam so izključili vso saksonsko podzvezo (66 društev) in poleg tega še okrog 30 posameznih konsumnih društev iz Splošne zveze baje zato, ker se njih težnje razlikujejo od Schultze-Derlitztschevih načel. Mož, ki se imenuje „zagovornika“ velike zadružne zveze, je izrekel tam čudno načelo, da ni razvoj konsumnih društev v tem trenotku nič več upravičen, ko postaja škodljiv drugim meščanskim ekzistencam. Dr. Crüger je hotel torej omejiti konsumna društvu tam, kjer se šele kaže pravzaprav njih življenska

sila in upravičenost. Temeljni namen konsumnega društva je, da odstranja prekupovanje in z velikim prometom zagotavlja svojim članom pri razpečavanju blaga tiste koristi, ki jih vtakne v žep pri zasebni trgovini podjetnik. To je samoobsebi umevna stvar; konsumno društvo sledi tu kapitalizmu na njegovi lastni poti, ako izkuša, da imajo koristi od velikega prometa določene stroke tudi oni, ki drugače vedno, posebno kot producentje, težko trpe pod njim. Gospod dr. Crüger je bil mnenja, da je to škodljiva, gospodarstvo izpreminjajoča težnja, ki je Splošna zveza ne sme priznavati in pospeševati. On uporablja torej znano načelo kratkovidnih reševalcev srednjega stanu, ki zanikujejo tudi za konsumna društva upravičenost velikega prometa v mali trgovini. S tem je brezdvomno ustregel malomeščanskim kreditnim zadrugarjem, konsumna društva pa imajo ravno nasprotne interese. Tako je prišlo v Kreuznachu do ločitve. Izključenci so izdali takoj od tam oklic za ustanovitev „Centralne zveze nemških konsumnih društev", ki se je izvršila z velikim navdušenjem meseca maja leta 1903.

Zibelka nemškega modernega gibanja konsumnih društev je stala v klasični deželi razvitih razrednih nasprotstev: v kraljestvu Saksonskem. Ni noben slučaj, da je odtod izšlo moderno delavsko gibanje, politično in strokovno. Konsumna društva „starega štila", ki so nastala vsled Schulze-Delitzscheve agitacije že v 60. letih, raztresena posamezno po celi Nemčiji, so trpela v svojem razvoju pod meščanskim vplivom, pod katerim so stala vsa. Vodili so jih čisto po kapitalistično-trgovskih načelih, vrhutega še z ozirom na nazadnjaški mali promet. Celo tam, kjer so po svojem obsegu postala velika podjetja, so jim večinoma ostale le stare metode. Na socialne naloge se celo ni mislilo. Prodajati in kupovati blago, kakor pri zasebni trgovini, plačevati članom, kolikor mogoče mnogo dividende — dalje ni segla njih obzor. In mnogo je takih starih, sedaj v moderno gibanje prestopajočih društev, kjer imajo naši sodrugi veliko truda, da pometejo s starimi ukoreninjenimi škodljivimi navadami.

Nasprotniki modernega gibanja konsumnih društvih izigravajo na demagoški način večinoma grehe svojih lastnih razrednih tovaršev, takorekoč podedovane napake stare smeri proti novi smeri. Pri tem seveda zamolče, da ravno moderna struja ostro napada in obsoja staro zanikernost, nesocialno gospodarjenje mnogih konsumnih društev, tudi če se godi to v lastnih vrstah. Da, ravno tu še posebno!

Do konca 80. let se delavci skoro niso nič brigali za konsumna drustva. In tudi v tem času nastala konsumna društva so bila ustanovljena od nekaj oseb često proti volji organiziranih delavcev in socialnih demokratov. Celo največji nemški društvi, lipsko z današnjimi 38.600 člani in s $5^1/_4$ milijona mark prometa, draždansko s 25.000 člani in s sedem milionov mark prometa, sta nastali pred kakimi dvajsetimi leti pri takih razmerah kot jako majhni društveci. Socialni demokratje so ustanavljali kon-

sumna društva proti ugovoru ali vsaj pri odsotnosti večine svojih lastnih sodrugov.

Tudi ta društva so bila čisto naravno v svojem razvoju in trgovski praksi še močno odvisna od meščanskih načel. Moderne teorije o konsumnih društvih še ni bilo in praksa je imela pred seboj slabe izglede. Nemško gibanje konsumnih društev lahko velja kot jasen dokaz, kako napačno je mnenje onih, ki menijo, da more ljudsko gibanje izhajati končno tudi brez teorije.

V takih težkih razmerah se je torej začelo moderno gibanje konsumnih društev. Malokateri izmed ustanoviteljev iz tistih časov so mislili na to, da ustanove milionska podjetja. Večinoma je prevladoval edino ta namen, ne nositi dovolj težko prisluženega zaslužka v prodajalno brutalnemu in zlobnemu nasprotniku, kajti razredni boj je zelo divjal v tistem času, ko so se ustanavljala moderna konsumna društva.

S Saksonskega se je razširjalo gibanje bolj naglo. Tu se je odcepila v posebno zavezo že poprej z dr. Crügerjem nezadovoljna smer, ki je ustanovila leta 1894 veliko nakupno družbo nemških konsumnih društev, ki je bila jako važna stopinja v njih razvoju. Pozneje sta se zopet združili obe zavezi in delovanje Saksoncev je vplivalo jako izpodbujevalno na celo gibanje. Danes je ustanavljanje konsumnih društev lahko. V velikih mestih in industrijskih centrih (n. pr. v Porenju) rastejo kakor gobe po dežju, pomoči in zavetja nahajajo od vseh strani. Tu se lahko dela smotreno in v velikem, množice pristopajo h konsumnim društvom, ki morejo svoj namen prav izvrševati le, ako se naslanjajo na množice. V Bremnu je začelo nanovo ustanovljeno konsumno društvo svojo delavnost s 6000 člani!

Nemška konsumna društva so čisto gospodarsko podjetje, politično in versko so popolnoma nevtralna. Da v upravah prevladuje večinoma socialno-demokratičen življelj, to samo koristi izvrževanju socialnih dolžnosti. In moderna konsumna društva imajo socialne naloge v svojem programu. Posebno se potegujejo za zadružne delavske razmere, ki naj bi bile vzor zasebnim podjetnikom; bojujejo se proti goli gonji za dividendami, strogo se izvršuje plačevanje v gotovini; ustanavljajo se hranilnice in podporne zadruge. Ustanavljanje fondov za slučaj sile je samo še vprašanje časa; prizadevajo si za tesno zvezo s strokovnimi društvi, čeprav se ravno tu ne vrši razvoj brez diferenc. Kolikor mogoče, je treba vplivati na slabo plačujoče fabrikante v prilog delavcev, nastopa se proti prizadevanjem cene zvišujočih trustov in razvoj k lastni produkciji je postal že zelo aktualen. Mnogo tega je še vprašanje prihodnosti, toda je to program, ki se da izvesti in ki kaže razvoju pot.

Pravzaprav je uresničenje tega programa čisto materialno vprašanje. Gre za to: kaj naj se zgodi z dobičkom, ki ga dosežemo z izločitvijo prekupovalcev? Po modernih načelih ga je treba uporabiti v treh smereh: 1. financijelna okrepitev zadruge z vlogami,

ki so le odpovedne v dolgih rokih; 2. ustvaritev vzornih plačilnih in delavskih razmer; 3. cenejše in boljše blago kot je konkurenca ali direktna nagrada članom. Ali je dobiček velik ali majhen, vedno je potreba upoštevati ta načela.

Z okrepitvijo konsumnih društev so rasli tudi njih nasprotniki. Reševalci srednjega stanu poskušajo vse mogoče, da bi jim otežkočali življenje. Denuncirajo jih kot „socialno-demokratične“ da nahujskajo meščanske kroge proti njim. Oblastva strahujejo uradnike, da zapuščajo konsumna društva. S posebnimi davki jih hočejo uničiti, vojaška društva kličejo v boj proti njim i. t. d. Ravnotako kakor delajo s strokovnimi društvi in s političnimi organizacijami. Brez zaželjenega uspeha! Nasprotno: počenjanje nasprotnikov konsumnih društev vzbuja v vedno širših delavskih krogih simpatije za konsumne organizacije, v katere se zaganjajo nasprotniki od vseh strani. Na ta način provzročajo junaški osrečevalci srednjega stanu sami nevarnost, ki jo hočejo odstraniti. Že čut sam pravi delavcem, da morajo podpirati in braniti, kar tako ostro zatirajo meščani.

Leta 1906 je bilo v nemški državi 2070 konsumnih društev z okroglo 1,200.000 člani. „Osrednja zveza“ je štela 929 društev s 787.000 člani, obsegala je torej po štiriletnem obstoju skoro že dve tretjini vseh konsumnih društev v državi sploh! Ustanovljena je bila v maju 1903 s 585 društvi in 480.916 člani. Crügerjeva „Splošna zveza“ je štela 1902 leta 332 konsumnih društev s 300.721 člani, leta 1905 pa 276 društev s 238.097 člani. Torej tukaj temeljito nazadovanje, tam velikanski napredek. „Osrednja zveza“ obstoji iz sedem po celi državi razdeljenih podzvez, ki so popolnoma samostojne, seveda morajo upoštevati in izvrševati sklepe zadružnih zborovanj „Osrednje zveze“. „Osrednja zveza“ ima plačanega tajnika, svoje lastno založništvo in bo imela v kratkem tudi svojo lastno tiskarno. Podzveze začenjajo sedaj nastavljati svoje zvezne uradnike. Zvezno glasilo („Konsumgenossenschaftliche Rundschau“) izhaja tedensko, izpremeni se pa v zadružni list za ljudstvo. Vsakih štirinajst dni izhaja ženski zadružni list („Frauen-Genossenschaftsblatt“).

Velika nakupna družba nemških konsumnih društev je imela v svojem ustanovnem letu 541.471 mark prometa, leta 1895 1,878,751 mark, leta 1906 pa 46,503.237 mark. Nakupne družbe omogočajo tudi najmanjšemu društvu koristi nakupovanja v velikem. Že več tet se namerava ustanoviti tovarno za milo. Načrt se je doslej izjalovil vsled neverjetnega nasprotovanja oblasti, ki ne dajo dovoljenja. Kljub temu krepko napreduje v Nemčiji moderno gibanje konsumnih društev.

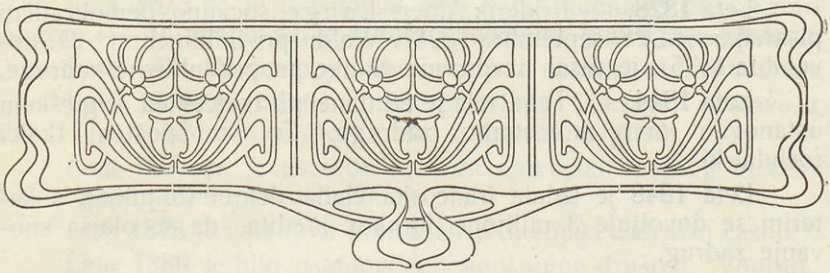

Pregled zgodovinskih dogodkov,

tičočih se zadružništva.

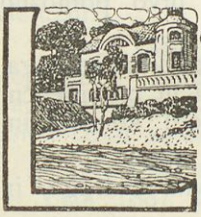

Leta **1771.** — Robert Owen je bil rojen v Newtonu (na Angleškem); bil je znamenit socialist, ki je teoretično in praktično propagiral zadružniške ideje. (14. maja 1771 do 17. novembra 1858.)

Leta **1800.** — 10. marca 1800 je bil rojen v Stuttgartu na Nemškem Viktor Aimé Huber, konservativno-socialen politik, ki je objavil mnogo spisov o zadružništvu. Umrl je 19. julija 1869.

Leta **1808.** — Herman Fran Schulze, rojen 29. avgusta 1808 v Delitschu na Saksonskem, je bil zelo agilen kot agitator, organizator, pisatelj in parlamentarec za ustanavljanje in pripravljanje gospodarskih zadrug. Umrl je 29. aprila 1883.

Leta **1811.** — 28. oktobra 1811 se je porodil v Madridu Jean Jožef Louis Blanc, znamenit francoski socialist, ki je neumorno nastopil za idejo, da bi napravljala država narodne delavnice. Umrl je 6. decembra 1882.

Leta **1818.** — 30. marca 1818 († 14. marca 1880) je bil rojen Friderik Viljem Raiffeisen v Hammu na Siegi, ki je bil ustanovitelj in zagovornik kmetiških posojilnic. (Po njem se imenujejo tudi „rajfajznovke“.)

Dne 5. maja 1818 je bil rojen Karol Marx v Trieru, znamenit narodni gospodar in filozof, pisatelj slavnih del kakor „Kapitala“ i. t. d., ki je v inavguralni adresi priporočal mednarodni delavski asociaciji ustanavljanje produktivnih zadrug. Umrl je 14. marca 1883.

Leta **1825.** — V tem letu se je v severoameriških združenih državah ustanovila zadružna zveza.

Dne 11. aprila je bil rojen Ferdinand Lassalle v Breslavi, ki je bil imeniten socialistični agitator in politik in ki je v svojih spisih zahteval ustanavljanje produktivnih asociacij z državno pomočjo. Umrl je 31. julija 1864.

Leta **1828.** — Friderik Albert Lange, socialno-demokratični pisatelj, rojen 28. septembra 1828 v Waldu pri Solingenu († 21. novembra 1875), je pisal navdušene članke za produktivne zadruge.

Leta **1844.** — Tega leta je 28 flanelnih tkalcev na Angleškem ustanovilo prvo konsumno zadrugo. To so „pošteni tkalci rochdalski".

Leta **1848** je izdala francoska vlada dekret (5. julija), s katerim se dovoljuje 3 milijone frankov kredita, da se olajša snovanje zadrug.

Leta **1849** je ustanovil Schulze v Delitschu prvo bolniško in pogrebno blagajno ter prva surovinska društva mizarjev in čevljarjev.

To leto se je ustanovila prva severoameriška zadruga krojačev.

Leta **1850** so rochdalski pionirji ustanovili prvi mlin; Schulze-Delitsch pa je ustanovil prvo kreditno društvo.

Leta **1851** se je ustanovilo v Celovcu prvo pomožno društvo na zadružniški podlagi.

Leta **1852** se je uredila na Ogrskem prva kreditna zadruga. Angleška vlada je to leto izdala industrialni in providenčni akt, ki je dal zadrugam pravni temelj in dovolil konsumnim društvom prodajati tudi nečlanom.

Leta **1857** se je ustanovila prva produktivna zadruga, in sicer za steklarje, v Altari na Laškem.

Leta **1859** so uredili centralni biro nemških kreditnih društev v Weimarju.

Leta **1862** so ustanovili prvo rajfajznovko. — Angleška vlada je s posebno postavo dovolila ustanavljati zadruge z omejeno zavezo.

Leta **1863** se je ustanovila prva velenakupna družba za severno Anglijo.

Leta **1864** so ustanovili „splošno zvezo samopomočnih pridobitnih in gospodarskih zadrug za Nemčijo", prvo italijansko ljudsko banko v Lodi in prvo belgijsko ljudsko banko v Lüttichu.

Leta **1865** so ustanovili prvo dansko konsumno društvo v Thestedu. Tega leta se je ustanovilo tudi prvo posojilno (predujemsko) društvo na — Ruskem.

Leta **1867** je izdala francoska vlada postavo z dne 24. julija o družbah.

Leta **1868** je prišel na svetlo prvi nemški zadružni zakon z dne 4. julija.

Leta **1869** so ustanovili angleško zadružno zvezo.

Istega leta sta se ustanovili dve zadružni zvezi v Avstriji; prvo konsumno društvo v Amsterdamu; izdan je bil tudi na Ruskem zadružni zakon.

Leta **1871** se je vršil prvi kongres danskih konsumnih društev.

Leta **1873** se je ustanovila prva velenakupna družba za celo Anglijo. — **9. aprila se je izdala avstrijska zadružna postava.**

Leta **1874** sta se spojili obe avstrijski nemški zadružni zvezi.

Leta **1876** je izdala holandska vlada zadružno postavo z dne 17. novembra in angleška ono z dne 11. avgusta.

Leta **1877** se je ustanovila zveza kmetijskih zadrug in centralna posojilnica v Neuwiedu.

Leta **1878** je ustanovil Raiffeisen „Kmetijski zadružni časnik".

Leta **1880** je bilo ustanovljeno konsumno društvo „Vooruit„ (izreci: voreut-**naprej**) od gentskih tkalcev.

Leta **1881** je ustanovilo 35 pomožnih blagajen v Bruselju zadružno lekarno (15. novembra).

Leta **1882** so ustanovili v Bruselju ljudski dom (Maison du peuple).

Leta **1883** so ustanovili splošno zvezo kmetijskih zadrug v Nemčiji.

Leta **1884** je uredilo konsumno društvo „Vooruit" zadružno pekarijo. — Dne 31. januarja 1884 se je proglasilo izjemno stanje nad Dunajem, Dunajskim Novim mestom in Klosterneuburgom, vsled česar so biia v nevarnosti delavska konsumna društva.

Leta **1887** so ustanovili splošno konsumno društvo v Gradcu. — Leta 1887 se je vršil kongres angleških zadrug v Carlislu.

Leta **1888** se je ustanovila zveza belgijskih konsumnih društev v Bruselju.

Leta **1889** so na Nemškem zboljšali zadružno postavo (1. maja).

Leta **1892** je socialno-demokratični strankarski zbor v Berlinu sprejel resolucijo, v kateri se je proglasilo, da smejo socialni demokratje pod gotovimi okoliščinami snovati konsumna društva.

Leta **1893** je izšel nov zadružni zakon na Angleškem.

Leta **1894** se je izdala na Francoskem nova postava za kmetijske zadruge namesto one iz leta 1876.

Ruska vlada izda pravila za posojilnice na načelih Raiffeisnovih.

Leta **1895** so uredili na Pruskem prusko centralno zadružno blagajno. — Tega leta se je vršil v Londonu prvi mednarodni zadružni kongres.

Leta **1896** se je vršil drugi mednarodni zadružni kongres v Parizu. — Dne 12. avgusta istega leta je bila izdana novela k nemškemu zadružnemu zakonu.

Leta **1897** je bil 1. januarja izdan švedski zadružni zakon.

Leta **1898** je bila (5. maja) ustanovljena „Splošna zveza poljedelskih zadrug v Avstriji".

Leta **1899** se je izrekel strankarski zbor avstrijske socialne demokracije pod gotovimi pogoji za ustanavljanje konsumnih društev.

Leta **1901** se je ustanovila na Dunaju „Zveza delavskih pridobitnih in gospodarskih zadrug“ (14. julija).

Leta **1902** se je ustanovilo na Dunaju konsumno društvo „Vorwärts“ (2. aprila). — To leto so na Nemškem na zboru v Kreuznachu izključili socialno-demokratična društva iz „Splošne zveze“, kateri na čelu je znani Crüger.

Leta **1903** se je izrekel socialno-demokratični strankarski zbor na Dunaju, da je dolžnost vsakega socialnega demokrata, da pospešuje konsumna društva. — Dne 10. julija 1903 je izšla avstrijska postava o zadružni reviziji.

Leta **1904** se je pretvorila „Zveza delavskih pridobitnih in gospodarskih zadrug avstrijskih“ v „Centralno zvezo avstrijskih konsumnih društev“. (Sklenjeno na tretjem zboru dne 3. in 4. sept.)

Leta **1905** se je ustanovila glasom sklepa zbora „Osrednje zveze avstrijskih konsumnih društev“ — ‚Velenakupna družba za avstrijska konsumna društva‘.

Leta **1906** se je od 25. do 27. oktobra vršil v Pragi zvezin zbor avstrijskih konsumnih društev. Dne 28. oktobra istega leta se je vršil prvi občni zbor „Velenakupne družbe avstrijskih konsumnih društev“.

Leta **1907** pa se je vršil mednarodni zadružni kongres v Cremoni.

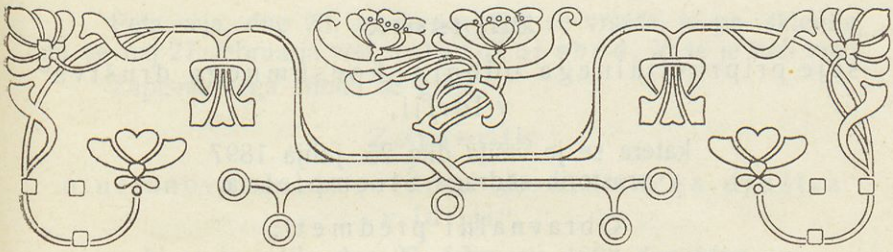

1898 — 1908.

□ □ □

Deset let obstoja „Občnega konsumnega društva“ v Idriji.

Podava **Anton Kristan**

ravnatelj „Občnega konsumnega društva v Idriji“.

Deset let ni dolga doba v življenju, vendar je zelo zanimiva tako v življenju človeka, kakor v življenju mladega delavskega zavoda. Radi se spominjamo sploh na minule dni. Če le prideta dva znanca po par letih skupaj, že se razgovarjata o tem, kako je bilo. Tudi na začetek in prvo delovanje „Občnega konsumnega društva v Idriji“ se njegovi ustanovitelji radi spominjajo in radi govore o prvih težavah, o prvih bojih. Zato ne bo odveč, če se v tej knjižici, ki je izdana ob desetletnici „Občnega konsumnega društva v Idriji“, spomnimo nekoliko važnih momentov iz nedavnih dni . . .

* * *

Prva seja pripravljalnega odbora „konsumnega društva“ v Idriji se je vršila 25. julija 1897 v prostorih (na vrtu) sodruga Urbana Strempfelna. Sestavil se je o njej sledeči zapisnik:

Zapisnik

seje pripravljalnega odbora „konsumnega društva“ v Idriji,

katera se je vršila dne 25. julija 1897 v prostorih sodruga Štrempfelna.

Obravnalni predmeti:

I. Volitev predsednika in njegovega namestnika.
II. Volitev zapisnikarja in namestnika.
III. Ureditev in upravitev zapisovalnih knjig.
IV. Odreditev rednih sej.
V. Določitev o hranitvi članskih vlog in kavcije predstojništva.

K I. kot predsednik je bil izvoljen Simon Kavčič, namestnik Ivan Tušar.

K II. zapisnikarjem je bil izvoljen Valentin Gliha, namestnik Jožef Logar.

K III. za zapisovalne knjige se je ukrenilo, da se uvedeta dve, in sicer ena za zapisnik sej, druga pa za skupno zapisovanje članov.

K IV. odborove seje so se določile: za mesec avgust na nedeljo 8. avgusta, za naslednje mesece vsako prvo nedeljo v mesecu, ob 9. uri zjutraj v prostorih sodr. Urb. Štrempfelna.

K V. za ohranitev članskih ulog se je določilo, da vsakih 50 gld. vsaki nabirajoči član vloži v hranilnico tudi med mesecem, konec meseca pamo ra vložiti, če bi imel tudi samo 5 gld. nabranega.

Simon Kavčič l. r. Gliha Valentin l. r.
Anton Kogej l. r. zapisnikar.

8. avgusta 1897 se je res vršila seja, kjer so poročali posamezni ustanovniki, da so vložili v hranilnico, in sicer: sodrug Štrempfel 163 gld., Simon Kavčič 65 gld. in Anton Kogej 200 gld. Knjižice so se pregledale in odobrile. V tej seji se je tudi sklenilo: „V najbližji priložnosti se skliče shod „konsumnega društva“, na katerem se poroča o delovanju osnovalnega odbora in čitanje pravil. K temu shodu se povabi tudi g. župan Dragotin Lapajne.*)

V tretji seji 5. septembra 1897 so se pogovarjali člani pripravljalnega odbora o stanovanju, ki se ga naj najame. Pregledali so tudi vložne knjižice.

Iz zapisnika četrte seje (kdaj se je vršila, ni razvidno) zvemo. da je bil zvečer 7. avgusta 1897 v salonu pri Mihu Stravsu ljudski shod, ki je razpravljal vprašanje „konsumnega društva“, in na shodu 17. septembra 1897 pa da so se prečitale že društvena pravila, in sicer na vrtu g. Miha Stravsa.

*) O motivih, zakaj se je ustanovilo „Občno konsumno društvo v Idriji“, ni nikjer nič zapisanega. Brez dvombe pa so bili isti motivi kot povsod.

Peta seja, dne 23. februarja 1898 se vršeča, je pa sklenila, da se naj 27. februarja vrši ustanovni shod, ki se je tudi vršil. Zapisnik tega shoda se glasi:

Zapisnik

o ustanovnem zborovanju „konsumnega društva v Idriji“,

ki se je vršilo dne 27. februarja 1898 dopoldne v gostilni gospoda Miha Stravsa v Idriji

s sledečim dnevnim redom:

I. Čitanje pravil.
II. Volitev nadzorništva.
III. Volitev predstojništva.
IV. Določitev zadružnega deleža in raznoterosti.

K I. točki dnevnega reda je otvoril zborovanje v imenu pripravljalnega odbora zadružnik S. Kavčič in pustil prečitati pravila „Občnega konsumnega društva v Idriji“, zadruge z omejenim poroštvom, ki so se prečitala.

Po prečitanju pravil so se ista od navzočih zadružnikov enoglasno odobrila.

Pri II. točki so se v zmislu § 24. zadružnih pravil izvolili naslednji zadružniki v nadzorništvo:

Pavel Žonta	s 73	glasovi
Ivan Tušar	„ 64	„
Ivan Kunstelj	„ 61	„
Jožef Mlakar	„ 57	„
Valentin Gliha	„ 58	„
Anton Lapanje	„ 57	„
Simon Moravec	„ 57	„
Jakob Kristan	„ 54	„
Andrej Logar	„ 51	„

Kot namestniki so bili izvoljeni:

Anton Vidic	s 46	glasovi
Jožef Jan	„ 43	„
Matevž Podobnik	„ 40	„

Pri III. točki so bili po predlogu nadzorništva naslednji zadružniki izvoljeni v predstojništvo:

kot ravnatelj Simon Kavčič	s 73	glasovi
kot blagajnik Urban Štrempfel	„ 59	„
kot preglednik Anton Kogej	„ 61	„

Vsi trije člani predstojništva so se izrekli, da prevzamejo njim določena mesta.

K IV. točki je stavil zadružnik S. Kavčič predlog, da je društveni delež določiti na 40 kron in pristopnino plačati po 2 kroni, kar se je enoglasno sprejelo.

Končno so se člani predstojništva pooblastili, da jim je izročena skrb, da vpišejo pravila v zadružni register pri trgovskem sodišču, na kar se je zaključil shod ob 12. uri opoldne.

Simon Kavčič l. r.
ravnatelj.

Valentin Gliha l. r.
zapisnikar nadzorstva.

Urban Štrempfel l. r.
blagajnik.

Pavel Žonta l. r.
predsednik nadzorstva.

Anton Kogej l. r.
preglednik.

V seji 6. sušca 1898 je poročal blagajnik o zadružnem kapitalu. Konstatiralo se je, da je že 1742 gld. 50 kr. nabranega denarja, ki je naložen v „Okrajni hranilnici in posojilnici". Število članov je znašalo do tega dne 157. V tej seji se je tudi sklenilo, da se najame stanovanje za prodajalno „pri gospodu Franu Žustu, kateri je prejel jamčevine od preglednika A. Kogeja 10 gld."

16. maja 1898 pa je c. kr. deželna kot trgovska sodnija v Ljubljani dovolila vpis firme „Občno konsumno društvo v Idriji, vpisana zadruga z omejeno zavezo," v zadružni register.

Predstojništvu se je dostavil v roke nastopni sklep:

Opr. št. Firm. 72.
Gen. 125.

Sklep.

Vpis firme „Občno konsumno društvo v Idriji, vpisana zadruga z omejeno zavezo," v zadružni register se dovoli.

Zadruga se opira na zadružna pravila z dne 27. svečana 1898, ima svoj sedež v Idriji in namen preskrbovati svojim članom pristno in dobro blago, za osobno in domačo potrebo proti gotovi plači ali na upanje na kratko dobo, — poslednje pa le proti primernemu zavarovalu — in skupljenje kapitala za taiste iz pridobljenega prebitka in hranilnih vlog zadružnikov.

Predstojništvo obstoji iz ravnatelja, blagajničarja in preglednika, katere izvoli občni zbor prvikrat za eno leto, pozneje za tri leta.

Tačasni udje predstojništva so:

1. Simon Kavčič, rudar v Idriji, ravnatelj;
2. Urban Štrempfel, rudar v Idriji, blagajnik, in
3. Anton Kogej, rudar v Idriji, preglednik.

Predstojništvo podpisuje v imenu zadruge tako, da se podpišejo vsi člani predstojništva pod firmo zadruge, katera naj bode pisana ali s pečatom natisnjena.

Razglasila zadruge se objavljajo v listih „Delavec" in „Svoboda" in z javnim pribitjem v prodajalnici.

Vabilo na občni zbor se vrši z enkratnim objavljenjem v „Delavcu“ in „Svobodi“; dotična številka mora iziti najmanj 8 dni poprej; v vabilih je prijaviti predloge in druge stvari dnevnega reda.

Zvršitev vpisa se nalaga voditelju registra in se obenem zakonito razglasi.

C. kr. deželna kot trgovska sodnija, III. oddelek.
v Ljubljani, dne 16. maja 1898.

Levičnik.

12. junija 1898 se je vršil redni občni zbor, ki je nastavil „sodruga Franca Rinaldota kot uradnika s plačo 42 gld. na mesec, ki bo pa vlagal 4 gld. kavcije na mesec do svote 200 gld. Plača se mu tudi selitvene stroške v Idrijo.“ Ta občni zbor je določil blagajniku Urbanu Štrempfelnu in pregledniku Antonu Kogeju po 5 gld. mesečne nagrade. Kavcije pa morata vložiti vsak po 100 gld., določil je dalje, da se bodo hranilne vloge po 4% obrestovale in odobril je skladiščni red.

Na občnem zboru 19. februarja 1899 so se izpremenila pravila v § 1 v toliko, da zadruga trguje tudi s čipkami. Ustanovil se je tudi dispozicijski sklad. Za ravnatelja se je izvolil Franc Rinaldo, za preglednika Pavel Žonta; prejšnji preglednik Anton Kogej pa je postal skladiščnik.

V izvenredni nadzorniški seji dne 16. marca 1899 pa sta Žonta in Štrempfel zamenjala svoj posel tako, da je postal Žonta blagajnik, Štrempfel pa preglednik.

Na izvenrednem občnem zboru 11. junija 1899 se je sklenilo odpreti filialo v Spodnji Idriji.

Na izvenrednem občnem zboru 27. aprila 1902 se je sklenilo otvoriti filialo na Vojskem, potrdilo nakup posestva Franca Kavčiča v Spodnji Idriji za 8900 K in dovolilo predstojništvu 48.000 K kredita za slučajni nakup večjega posestva.

29. oktobra 1902 se je sklenila kupna pogodba za Podrotejo. Kupnina je znašala **48.000 K.** V Podroteji se je nato začel urejati valjčni mlin, ki je začel delovati v februarju 1903. Dne 9. novembra 1902 je občni zbor dovolil nakup Podroteje in napravo valjčnega mlina na posestvu Podroteji.

„Občno konsumno društvo“ je stopilo s tem na novo polje: lastnega proizvajanja moke.

Na občnem zboru dne 11. januarja 1903 so se pravila društva znatno izpremenila ter se ustanovil obligacijski sklad, po katerem mora vsak član vloženega imeti 60 K kot 10 let neodpovedno posojilo društvu. Dokler nima vloženih 60 K, pa se mu pripisuje polovica dividende v obligacijski vklad.

Izvenredni občni zbor, vršeč se 26. aprila 1903, je vsprejel za uradnika sodruga Antona Kristana, ki je vstopil 30. aprila v službo.

Na izvenrednem občnem zboru dne 11. oktobra 1903 je bil izvoljen za ravnatelja zadruge sodrug Anton Kristan, za preglednika Fran Rinaldo, ki je v 14. dneh odstopil, na kar je bil izvoljen za preglednika sodrug Ivan Seljak.

Leto 1903 je skončalo z izgubo (glej pregled aktive in pasive). To leto je bilo najbolj kritično; z izvolitvijo novega ravnatelja pa je kriza ponehala, člani, ki so že izgubljali zaupanje v lastno moč, so zopet vršili svoje dolžnosti tako kot v prejšnih mirnih časih.

Zakaj je bilo leto 1903 kritično?

V letu 1902 se je kupilo posestvo „Podroteja" za 48.000 K, ta denar se je ves vzel na posodo. Kar je imelo „Občno konsumno društvo" prihranjenega denarja, to je izdalo za nakup hiše v Spodnji Idriji. Poleg 48.000 K pa se je v letu 1902 in 1903 izdalo za popravo poslopij in napravo valjčnega mlina **17.993·33 K**, katera svota se je seve vzela iz skupička v prodajalnah. Razume se, da je to zelo neugodno vplivalo na nakup blaga, ker se blago ni moglo redno plačevati. Člani zato tudi v letu 1903 niso prejeli tistega materielnega dobička, ki so ga bili vajeni. V prvem polletju je bilo samo 1% dividende, v drugem pa nič. Poleg tega je še uvedba obligacij provzročila mnogo hude krvi. Te okoliščine so pa porabili še nekateri črni elementi, da so jeli ruvati proti vodstvu, meneč: zdaj je čas, da se spravi „Občno konsumno društvo" v propad, kar bo za idrijsko socialno demokracijo smrten udarec. Ali — zgodilo se je, kakor gori omenjeno. Kriza je pojenjala in „občno konsumno društvo" je jelo zopet živeti bujno življenje.

O delovanju „Občnega konsumnega društva" od 1. januarja 1904 do 31. decembra 1906 podaja najboljšo sliko sledeče poročilo predstojništva, ki je izšlo v računskem zaključku za leto 1906.

Glasi se:

Cenjeni zadružniki!

Dne 31. decembra 1906 je končalo naše zadružno leto 1906 in ž njim končala je tudi triletna poslovna doba podpisanega predstojništva. Mislimo zato, da ne bo odveč, če se pri tej priložnosti ozremo nekoliko na delovanje zadruge pod našim vodstvom v minulih treh letih.

Konštatirati pač moramo takoj, da se je na sploh pokazal jako lep, skoro od nas samih nepričakovan napredek!

Ta napredek se zrcali na prvi pogled v teh-le faktih:

Leta 1906 izkazujemo splošnega prometa . . K 551.627·10
reci in beri: pol milijona enoinpetdeset tisoč šest-
stosedemindvajset kron in deset vinarjev.

Leta 1903 se je pa izkazalo splošnega prometa le . . . . . „ 337.442·76

Pomnožil se je torej splošni promet v tem času za K 214.184·34

Blagovna prodaja je iznašala v letu 1903 . . K 135.530·92
v letu 1906 . . . . . „ 201.101·09

v treh letih se je pomnožila zadruga za . . . . . K 65.570·17

Število članov je bilo koncem 1903. leta 568, koncem leta 1906 pa jih izkazujemo 622 — prirastek 54 članov!

Prirastek ni baš velik, ali kakovost članov je vredna, da se jo še posebno omeni.

V letu 1903 je kupil vsak član povprečno za 238 K 60 vin., v letu 1906 pa je povprečno vsak član kupil za 323 K 50 vin., torej sorazmerno se je vsak član izboljšal za 84 K 90 vin. To dejstvo je velikanskega pomena, kajti kaže jasno, da so člani na sploh porazumeli zadružnemu gibanju in njegovemu pomenu! 323 K 50 vin. — sorazmerno na vsakega člana — pač kaže, da so bili člani na sploh vestni ter napolnjeni s pravo mislijo k društvu.

Res je, da je v tej dobi odstopilo, oziroma bilo izključenih 69 članov — reči pa moramo. da to niso bili oni člani, katerim je bila zadruga tako znana, kot bi jim morala biti. Pristopilo pa je 123 članov, ki so pa z malimi izjemami vseskozi res taki, kakršnih si mora zadruga želeti.

Kakor videti, nimamo danes prav nobenega vzroka, pritoževati se na večino članov, ki so naši in zadrugini prijatelji, vendar si ne moremo kaj, da jim ne bi v tem času zaklicali:

„Zvesti zadružniki! Ne pozabite nikjer in nikoli prepričevati svojih tovaršev in sotrpinov o koristih ‚Občnega konsumnega društva v Idriji‘ za delavsko in kmečko ljudstvo! Raztolmačite jim pomen in smisel našega zadružnega gibanja sploh!“

Da pa bode cenjenim zadružnikom naše poslovanje jasnejše, hočemo se ozreti na posamezne sklade, na njihov razvoj ter na razvoj o stanju premoženja zadruge.

Društveni sklad.

Ta sklad ima namen, dati potrebni podjetniški kapital. Vplačan je od članov; vsak član mora vložiti 40 K.

Stanje društvenega sklada leta 1903 . . . . K 20.417·15
„ „ „ „ 1904 . . . . „ 20.368·62
„ „ „ „ 1905 . . . . „ 21.009·03
„ „ „ „ 1906 . . . . „ 21.929·77

Če bi koncem leta 1906 imeli vsi člani vplačane polne deleže po 40 K, znašal bi društveni sklad: 24.880 K. Društveni sklad se ne obrestuje.

Obligacijski sklad

je bil ustanovljen radi naprave valjčnega mlina. 10 let je neodpovedljiv. Začel se je leta 1903. Razvijal se je nastopno:

Leta 1903 je znašal	K	3.726·95
„ 1904 „ „	„	6.070·09
„ 1905 „ „	„	7.961·49
„ 1906 „ „	„	11.587·73

Obligacijski sklad se obrestuje po $4^1/_2$ %.

Hranilne vloge

so imele nastopno stanje:

Leta 1903 so znašale	K	6.155·03
„ 1904 „ „	„	23.851·91
„ 1905 „ „	„	26.547·13
„ 1905 „ „	„	27.953·97

Rezervni sklad

tvori pravo skupino imetje vseh članov. Ta sklad se je razvijal tako - le;

Koncem leta 1903 je znašal	K	3.916·88
„ „ 1904 „ „	„	4.597·70
„ „ 1905 „ „	„	5.084·34
„ „ 1906 „ „	„	9.956·71
Po odobritvi računov za leto 1906 znašal bode .	„	10.982·71

Depozitni sklad

pa bode po odobritvi računov vknjižen s svoto . . K 834·83

Posestvo Podroteja.

Vrednost posestva Podroteja z valjčnim mlinom vred se je cenila po predstojništvu:

Koncem leta 1903	K	65.993·33
„ „ 1904	„	63.037·39
„ „ 1905	„	62.649·52
„ „ 1906	„	61.504·13

V letu 1904 smo izdali za Podrotejo	K	5.387·13
„ „ 1905 „ „ „ „ „		3.388·—
„ „ 1906 „ „ „ „ „		1.049·92
Skupaj	K	9.825·06

Vsako leto smo odpisali od strojev, inventarja in splošne vrednosti:

Leta 1904 12 %	K	8·052·25
„ „ 5 %	„	3.151·87
„ „ 5 %	„	1.535·54
„ „ 2 %	„	659·78
Skupaj .	K	13.399·44

Prodali pa smo inventarja:

Leta 1904	K	290·82
„ 1905	„	624·—
„ 1906	„	—·—

Hipotečnega dolga je bilo koncem leta 1903 na posestvu Podroteja:

Pri bratovski skladnici		K 21.120·—
„ okrajni hranilnici		„ 25.850·—
Skupaj .		K 46.970·—
Koncem leta 1906 je še dolga:		
Pri bratovski skladnici	K 18.592·—	
„ okrajni hranilnici	„ 19.800·—	
Skupaj .		„ 38.392·—
V dobi treh let se je zmanjšal dolg za		K 8.578·—
Posestvo Podroteja z valjčnim mlinom predstavlja vrednost		„ 61.504·13
dolga na njej pa je še		„ 38.392·—
Obresti hipotečnega posojila za Podrotejo smo plačali leta 1904 . .	K 2.111·62	
Obresti hipotečnega posojila za Podrotejo smo plačali leta 1905 . .	„ 2.041·84	
Obresti hipotečnega posojila za Podrotejo smo plačali leta 1906 . .	„ 1.800·67	
Skupaj .	K 5.954·13	
Poslov. osobju v mlinu smo plačali leta 1904		K 3.852·19
„ „ „ „ „ „ „ 1905		„ 3.941·40
„ „ „ „ „ „ „ 1906		„ 4.015·80
Skupaj .		K 11.809·39
Mlinarski promet pa je bil nastopen:		
Leta 1903 se je prodalo moke za	K 32.298·05	
„ „ „ „ „ žita „ „	190·69	
„ „ prejelo od mlenja rudniškega žita	„ 3.812·83	K 36.301·57
Leta 1904 se je prodalo moke za	K 44.817·92	
„ „ „ „ „ žita in drv	„ 2.105·60	
„ „ prejel. od zmetega žita	„ 7.380·72	„ 54.304·24
Leta 1905 se je prodalo moke za	K 52.084·—	
„ „ „ „ „ žita in drv za	„ 12.512·90	
Leta 1905 se je prodalo blaga za	„ 104·04	
„ „ od mlenja rudn. žita	„ 5.867·15	„ 70.568·09
Leta 1906 se je prodalo moke za	K 58.926·05	
„ „ za žito brez drv { .	„ 5.013·24	
{ .	„ 356·65	
„ „ od mlenja rudn. žita	„ 6.101·64	„ 70.397·58

Kakor razvidno, zmleli smo v letu 1903 do 1906 le rudarjem rudarskega žita **1,158.117 kg,** reci en milion stooseminpetdesettisoč stosedemnajst kil! Moke pa smo zmleli v teh letih za prodajalne za **188.126 K 92 vin.**

Mislimo, da ti dve številki najbolje označujeti delovanje valjčnega mlina v Podroteji.

Posestvo Spodnja Idrija

je imelo konec leta 1903 vrednost . . . . . K 8.244·—
Konec leta 1906 vrednost . . . . . „ 7.158·87
Dolga ni nobenega.

Hiši št. 446 in 597

smo kupili v maju leta 1904 skupno s tremi zadružniki za svoto 14.000 K. Leta 1906 v svečanu pa smo jih prevzeli v svojo edino last, tako da jih imamo vknjiženih konec leta 1906
v vrednosti . . . . . K 17.706·39
Hipotečnega dolga je vknjiženega . . . . . „ 7.118·—

Promet vobče.

Leta 1903 je imelo društvo prometa . . . . K 337.442·76
Leta 1904 smo imeli prometa . . . . . „ 431.699·08
„ 1905 „ „ „ . . . . . „ 438.325·12
„ 1906 „ „ „ . . . . . „ 551.627·10

Blagovni promet pa je takole stopal:
Leta 1903 se je prodalo blaga za . . . . . K 135.530·92
„ 1904 „ „ „ „ „ . . . . . „ 160.578·84
„ 1905 „ „ „ „ „ . . . . . „ 186.048·63
„ 1906 „ „ „ „ „ . . . . . „ 201.191·09

Posojilniški promet s kreditnimi znamkami pa je bil tak-le:

	Posodili	Prejeli
leta 1904	K 11.736·67	K 11.129·78
„ 1905	„ 12.167·94	„ 11.874·19
„ 1906	„ 11.939·58	„ 12.025·35
Skupaj .	K 35.844·19	K 35.029·32

Te številke kažejo pač jasno, v koliko smo pomagali ljudstvu iz krempljev „kont“.

Cene v prodajalnah.

Namen „Občnega konsumnega društva“: preskrbovati članom pristno in dobro blago poceni — smo v pravem zmislu besede izpolnjevali. Dasi je v naših krajih prav velika konkurenca v trgovskem pogledu, vendar smo v svojih prodajalnah vobče prodajali ceneje kot drugi trgovci.

Glavni predmet vsake špecerijske trgovine je pšenična moka. Rečemo lahko, ne da bi nam mogel kdo očitati neresnico, da smo prodajali moko najcenejše in priznano izborne kakovosti!

Slanina je bila pri nas 8 do 16 vin. pri enem kilogramu cenejša, sladkor 2, oziroma 4 vin. pri enem kilogramu cenejši, mesenina 10 vin. i. t. d. i. t. d. Pravilo, ki je vodilo predstojništvo pri kalkulaciji prodaje, je bilo vedno: prodajati kolikor mogoče ceno. Akoprem smo imeli visoke režijske stroške, vendar smo vsled ugodnih nakupov še vsako leto dajali članom lepo dividendo, ne da bi mogel še kdo reči, da je v naših prodajalnah dražje kupoval kot drugje.

N. pr. prodajalniškemu osobju in predstojništvu smo plačali

leta 1904		K 6.752·58
„ 1905		„ 7.593·43
„ 1906		„ 9.279·19
	Skupaj	K 23.625·20
Davka smo plačali leta 1904	K 1.100·93	
„ 1905	„ 1.916·97	
„ 1906	„ 2.366·23	
	Skupaj	K 5.384·13
Splošne užitnine smo plačali leta 1904	K 2.023·42	
„ 1905	„ 1.300·84	
„ 1906	„ 1.518·90	
	Skupaj	„ 4.843·16
Najemnine smo plačali leta 1904	K 739·80	
„ 1905	„ 585·—	
„ 1906	„ 505·—	
	Skupaj	„ 1.829·80

I. t. d. Navedli bi lahko še pisarniške stroške, kurjavo, svečavo, za voznino i. t. d. Mislimo pa, da smo jasno obrazložili visokost režijskih in drugih stroškov, katere je pač treba vzeti pri kalkuluciji prodaje vedno v poštev. In kljub temu smo prodajali po nizkih cenah ter razdelili še dividende članom.

Leta 1904 prvo polletje	4 %	K 2.697·08
„ 1904 drugo polletje	4 %	„ 3.117·04
„ 1905 celo leto	4½ %	„ 7.245·—
„ 1906 „ „	5 %	„ 8.674·90
	Skupaj	K 21.734·02

Splošni pregled.

Vobče smo prav zadovoljni z napredkom, zadovoljni pa morejo biti tudi vsi člani. Seveda se najdejo vedno ljudje, ki iščejo pezdirja — katerim nikoli ni nič prav in ki na vsak način hočejo najti nepravilnosti. Ne pomislijo nikoli, da se naredi le ono, kar se more in mora. Vsako povišanje plače uslužbencev jim je preveč, vsak korak uslužbenca bi radi ocenili, ali jim prija ali ne — sami pa bi radi imeli za vsako krono, katero so zakupili, dve kroni dividende! Vendar — resnici čast — večina članov

„Občnega konsumnega društva“ nikdar ni poslušala zloglasnih, zlohotečih in zloželečih kritikantov, ampak je vse trezno preudarila ter stala ob boku vodstvu na korist in prospeh celote. Uspehi tudi niso zaostali. Želja naša je, naj bi naše „Občno konsumno društvo“ — pa bodi pod katerimkoli vodstvom — tudi zanaprej istotako in če mogoče še boljše napredovalo kot doslej! Imamo pred seboj velike namene. Naloge, katere hočemo izvršiti, imajo služiti v prid prebivalstvu naših krajev. Da pa jih bomo izvršili, treba je, da se nas delavci, kmetje in obrtniki s pravim sporazumom oklenejo ter delujejo z nami vred. — V težkih časih smo sprejeli vodstvo „Občnega konsumnega društva“. Nismo se plašili dela. Storili smo popolnoma, kar je bila naša dolžnost. Tudi vsi uslužbenci so bili vsak na svojem mestu. Korist in napredek društva je bil vsem pred očmi. Člani pa so tudi vedno bolj porazumevali namenu društva.

Da bi bilo to tudi v bodoče, v prid in čast našemu zadružnemu gibanju!

„Občno konsumno društvo v Idriji“ je član zveze avstrijskih konsumnih društev na Dunaju ter deležnik velenakupne družbe avstrijskih konsumnih društev. Iz „Občnega konsumnega društva“ je vzrastla prva idrijska čipkarska zadruga v Idriji, ki tudi v vsakem pogledu vrši svoje dolžnosti.

V Idriji, 1. prosinca 1907.

Za predstojništvo

Anton Kristan,
ravnatelj.

Pripomniti je, da je v maju 1904 „Občno konsumno društvo“ s pomočjo treh imovitejših članov kupilo v Idriji dve hiši za 14.000 K, kamor je v letu 1905 preselilo svojo centralno prodajalno in pa pisarno.

Prodajalna na Vojskem se je pa po sklepu rednega občnega zbora 10. februarja 1907 opustila, ker ni bila vsled prevelike oddaljenosti (triinpol ure hoda v gore) mogoča potrebna kontrola.

O delovanju „Občnega konsumnega društva“ v letu 1907 pa govori zopet poročilo predstojništva, ki se je podalo v računskem zaključku za leto 1907.

Glasi se:

Spoštovani zadružniki!

615.376 K 55 vin. prometa je imelo „Občno konsumno društvo v Idriji“ v l. 1907. Za 63.749 K 45 vin. več nego v l. 1906. Blaga pa se je prodalo za 222.494 K 2 vin., torej zopet za 21.392 K 93 vin. več nego l. 1906. Ker je z dnem 31. decembrom 1907 zapisanih 641 članov (v l. 1907 jih je pristopilo 45, izstopilo 27), je skupil povprečno eden za 362 K 70 vin., torej za 39 K 20 vin. več nego v l. 1906.

In leto 1907 je bilo za trgovino v vsakem oziru kritično. Zvišanju carine je sledila — naravno — grozna draginja. Vse najvažnejše potrebščine so se v tem letu podražile za 20 do 25%. Moka je n. pr. poskočila pri enem kilogramu za 10 do 12 vin., jedilno olje pri enem litru za 32 do 40 vin.! Težavno je bilo zato stališče vsakega takega konsumnega društva, katero je hotelo regulirati cene primerno gospodarskemu stanju svojih članov. V dobah draginje je namreč najtežje dajati dobro in pristno blago po zmernih cenah. „Občno konsumno društvo v Idriji“ pa lahko s ponosom zatrdi, da je tudi v najbolj težavnih časih postreglo svojim članom z izbornim in kolikor mogoče cenênim blagom.

Leto 1907 pa je bilo kritično posebno za naše „Občno konsumno društvo“, ker se je v tem letu moralo lotiti poprav hiš in pa prezidanja zadnjega dela mlinskega poslopja. V skupni seji se je sklenilo pristopiti na delo. Veščaki so izdelali proračun, po katerem bi veljalo prezidanje samo nad 12.888 K 58 vin.; v resnici pa smo izdali za prezidanje in za nabavo potrebnega inventarja pri valjičnem mlinu 9036 K 16 vin. Kljub temu pa se ni „Občno konsumno društvo“ prav nič hipotekarno zadolžilo, ampak celo plačalo se je še hipotečnega dolga **3788 K.** Hipotečni dolg, ki je znašal konec 1906 l. 45.510 K, znaša sedaj še 41.722 K.

Torej poleg grozne draginje in poleg ogromnih izdatkov iz tekočih letnih dohodkov pa se je predstojništvu bilo ravnati po temeljnem načelu zadružništva, o katerem se razpravljalo tudi na občnem zboru dne 10. februarja 1907, namreč da se, ne oziraje na dividendo, prodaja vse blago v zadružnih prodajalnah po kolikor le mogoče nizki ceni. In kljub temu pokazuje še bilanca 8720 K 92 vin. čistega dobička. Predstojništvo tudi predlaga še 4% dividendo.

Predlagamo letne račune članom s samozavestjo, da smo storili svojo dolžnost v polni meri. Pohvalno moramo omeniti tudi vse službujoče osobje, ki se je z izredno marljivostjo potrudilo kar največ pripomoči v splošni napredek „Občnega konsumnega društva“.

V Idriji, 1. januarja 1908.

Anton Kristan,
ravnatelj.

Danes, ko pišem te vrstice, poseduje „Občno konsumno društvo“ v Idriji dve hiši v Idriji, eno hišo v Spodnji Idriji in posestvo Podroteja. Vrednost je razvidna iz pregleda aktive. — Rezervni sklad pa znaša 11.980 K 80 vin., dispozicijski pa 934 K 95 vin., skupaj **12.915 K 75 vin.**

Uslužbenih pa je 15 oseb, in sicer: 1 ravnatelj, 1 blagajnik, 1 preglednik, 2 poslovodja v prodajalnah, 4 prodajalci, oziroma prodajalke, 2 prodajalniška hlapca, 1 konjski hlapec, 3 mlinarji.

V društvenih hišah pa stanuje 18 družin, oziroma strank.

* * *

1898—1908.

Deset let dela, deset let truda in deset let boja. Česa vsega so se nasprotniki polotili, da bi uničili mlado konsumno društvo! Trgovci, kramarji, dacarji, idrijska občina, obe idrijski politični stranki (liberalna in klerikalna) — vse se je zvezalo v prvih letih proti „Občnemu konsumnemu društvu“. Ali vsi napori vseh združenih nasprotnikov so bili zaman! Pravo porazumevanje zadružne misli v idrijskem delavstvu je vedno odbilo vse navale.

Iz malih početkov, iz male prodajalnice tam v nekdaj Senčarjevi (sedaj Poljanškovi) hiši je vzrasla sedaj veletrgovina in velepodjetje, z nadpolmilijonskim prometom. In to v dobi desetih letih.

Kaj se da še napraviti, to se vidi iz že narejenega.

Delavci idrijski! Zgodovina bodi vedno naša učiteljica! Zato se tudi iz zgodovine „Občnega konsumnega društva v Idriji“ učimo, da je edino v združitvi delavskega ljudstva in v složnem delu mogoč lep napredek — v prepirih in neslogi pa samo nazadovanje.

Na delo sedaj, da bo dvajsetletnica „Občnega konsumnega društva v Idriji“ pokazala še vse lepše, še vse sijajnejše napredke kot desetletnica.

Pregled aktiv v l. 1898—1907.

Leto	Gotovina koncem leta		Vrednost blaga v prodajalnah itd.		Vrednost hiše v Sp. Idriji		Vrednost posestva Podroteja		Vrednost hiš v Idriji		Stanje kredita		Stanje dolga pri članih		Delež pri Velenakupni družbi		Delež v okrajni hranilnici		Inventar		Imovina pri trgovcih in drugje		Skupaj	
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v
1898	1995	84	12550	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1070	18	—	—	15616	68
1899	992	79	25110	66	—	—	—	—	—	—	180	—	—	—	—	—	—	—	1454	50	568	48	28306	43
1900	2883	13	30342	06	—	—	—	—	—	—	132	—	311	18	—	—	—	—	1556	20	36	14	35260	71
1901	7099	85	26252	74	—	—	—	—	—	—	58	—	2944	66	—	—	—	—	3276	97	58	25	39716	47
1902	7247	09	21135	88	8455	—	57954	34	—	—	1710	16	1577	10	—	—	—	—	3356	48	1606	72	103042	77
1903	3194	38	7074 21839	63 76	8244	—	65993	33	—	—	2679	47	163 1577	70 10	—	—	—	—	3475	77	—	—	115266	24
1904	1245	32	42480	69	7441	—	63037	39	16632	10	3286	36	2196	22	—	—	—	—	3333	—	—	—	139652	08
1905	4044	85	45259	22	7304	97	62649	52	17596	78	3580	11	2238	91	—	—	—	—	3854	31	—	—	146528	67
1906	3052	66	49601	45	7158	87	61504	13	17706	39	3494	34	2753	85	254	47	45	50	3781	56	417 2481	23 02	152251	47
1907	332	77	58[illegible]86	45	7015	—	68597	—	17352	—	3253	78	734	53	427	38	45	50	3505	—	—	—	160149	41

Pregled pasiv od l. 1898—1907 z dodatkom: pregled čistega dobička in odstotkov dividende.

Leto	Deleži		Rezervni sklad		Hranilne vloge		Obligacijski sklad		Kavcije		Dolg na blagu		Dispozicijski sklad		Trgovske znamke		Kreditne znamke		Hipotečno posojilo		Čisti dobiček		Koliko % dividende se je plačalo
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	
1898	7662	16	1016	80	453 79	— 63	—	—	180	96	2558 120	18 —	—	—	—	—	—	—	—	—	2627	02	9 %
1899	20429	66	2075	17	2066	52	—	—	737	78	906	30	1719	20	371	80	—	—	—	—	I. pol. 4214 II. pol. 3824	24 88	7 % 5 %
1900	24874	87	3073	73	2825	62	—	—	551	23	62	61	3500	85	371	80	—	—	—	—	I. pol. 4809 II. pol. 4801	82 96	6 % 5 %
1901	26844	53	3977	01	2291	11	—	—	1135	64	1066	51	4029	87	371	80	—	—	—	—	8580	86	5 %
1902	22124	96	4148	13	5301	27	—	—	732	75	9911 342	26 60	4900 1059	— 26	371	80	2597	52	48000	—	I pol. 4660 II. pol. 3553	02 22	6 % 4 %
1903	20417	15	3916	88	6155	13	3726	95	1002	21	23588 274 —	72 82 96	4900 1344	— 10	371	80	2597	52	46970	—	I. pol. 1491 II. izgube 843	57 30	1 % —
1904	20368	62	4597	70	23851	91	6070	09	1237	67	22976	43	3429	20	371	80	2597	52	50160	72	I. pol. 5432 II. pol. 3990	27 42	4 % 4 %
1905	21009	03	5084	34	26547	13	7961	49	1778	38	22649	91	3903	54	371	80	2597	52	45721	80	8703	73	4½ %
1906	21929	77	9956	71	27953	97	11587	73	2388	18	19420	06	275	73	371	80	2597	52	45510	—	10260	—	5 %
1907	22140	60	11090	31	29134 5460	11 —	15291	04	2209	97	20576	31	834	83	371	80	2597	52	41722	—	8720	92	4 %
													Skupaj dobička v desetih letih . .								**75570**	**93**	

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
LJUBLJANA

Čitajte in razširjajte:

H. Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

I. knjiga K 2·60
II. „ „ 2·—

A. Kristan: **„Socializem.“** Cena 20 vin.
„ **„Socialna demokracija in kmetiško ljudstvo.“** Cena 10 vin.
„ **„Zakaj smo socialisti?“** Cena 14 vin.
K. Marx in F. Engels: **„Komunistični manifest.“** Cena 40 v.
K. Kautsky: **„Kdo uničuje proizvajanje v malem?“** Cena 30.
„ **„Proletarijat.“** Cena 30 vin.
„ **„Kapitalistični razred.“** Cena 30 vin.
A. Kristan: **„O konsumnih društvih.“** Cena 20 vin.
L. Wahrmund: **„Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost.“** Cena 70 vin.

Vse tu navedeno se dobi v vseh knjigotržnicah in v upravi „Rdečega Praporja“ v Ljubljani.

„RDEČI PRAPOR“

Osrednje glasilo jugoslovanske socialno-demokratične stranke. Izhaja dvakrat na teden. Cena za celo leto 10 K 40 vin.

„NAPREJ!“

Izhaja dvakrat na mesec. Cena za celo leto 2 K 40 vin.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA
COBISS ®
00000114435